

**Academiejaar 2012 – 2013
Eerste examenperiode**

**Wordt de seksuele ontwikkeling van Vlaamse jongeren
beïnvloed door het internet?
Mediërende en modererende processen**

**Masterproef ingediend tot het behalen van de graad van
Master in de Psychologie, afstudeerrichting Klinische
Psychologie**

**door
Karlien Lapierre**

Promotor & Begeleider: Prof. Dr. Wim Beyers

Voor het onderzoek dat in deze masterproef wordt gerapporteerd, concreet de dataverzameling, werd samengewerkt met Jolien Van Briel (00804975) en Livinia De la Rivière (00603835). Daardoor is enige overlap mogelijk in de methodesectie (steekproef, procedure, metingen). De tekst van deze masterproef, inclusief de onderzoeksvragen en de uitgevoerde analyses, zijn echter uniek voor deze masterproef en kwamen individueel en in overleg met de begeleider en promotor tot stand.

Alle statistische analyses voor deze masterproef werden eerst met een deel van de data (20%) aan de student gedemonstreerd. De resterende analyses (80%) werden volledig zelfstandig door de student uitgevoerd.

Abstract

Over de rol van het internet op de seksuele ontwikkeling van Vlaamse jongeren is niet veel gekend. Deze masterproef wil nagaan hoe het met deze ontwikkeling van Vlaamse jongeren gaat en of ze al dan niet beïnvloed worden door media of leeftijdgenoten. Naast enkele achtergrondvragen die peilen naar leeftijd, geslachts- en opleidingsverschillen binnen de seksuele ontwikkeling, zijn de centrale onderzoeksvragen gericht op het verband tussen internet en seksueel gedrag. Starten jongeren die vaak gebruik maken van internet vroeger met hun seksuele ontwikkeling? Hebben zij meer of minder ervaring op seksueel vlak? Realiteitsperceptie, impulsiviteit of peer pressure zouden hier een moderator kunnen zijn. Via een cross-sectioneel onderzoek pogen we een antwoord te bieden op deze onderzoeksvragen. 419 jongeren uit Vlaamse scholen vulden een vragenlijst in. Met behulp van MANCOVA-analyses en hiërarchische regressie-analyses vonden we dat frequentie van internetgebruik door jongeren niet de leeftijd van de eerste seksuele gedragingen beïnvloedde, maar wel de hoeveel niet-genitale seksuele ervaring die jongeren reeds hebben. Realiteitsperceptie is geen moderator van het verband tussen media-invloed en seksueel gedrag. Impulsiviteit en peer pressure modereren dit verband wel, maar met tegenstrijdige resultaten. Hoog impulsieve jongeren die vaak internet gebruiken hebben meer niet-genitale ervaring, maar soms is impulsiviteit ook een beschermende factor. Peer pressure blijkt onverwachts een beschermende factor en leidt tot minder seksuele ervaring en tot een latere leeftijd van het eerste genitaal contact bij jongeren die vaak gebruik maken van het web. Vlaamse jongeren blijken dus een gezonde seksuele ontwikkeling te hebben die start rond de 12 jaar.

Dankwoord

Deze masterproef had ik niet tot een goed einde kunnen brengen zonder een paar belangrijke helpende handen. Daarom bedank ik van harte:

Mijn promotor en tevens begeleider, professor Wim Beyers, voor zijn uitgebreide feedback die heel welkom was tijdens mijn tweejarige zoektocht naar een goede thesis. Ook hielp hij me bij het analyseren van de data en gaf hij nuttige tips. Dankzij zijn ervaringen in ander onderzoek, was hij een uitstekende begeleider.

Mijn medestudenten Jolien van Briel en Livinia De La Rivière, voor hun hulp bij het samenstellen van onze vragenlijst 'Rollebollen en flikflooiën', voor de hulp bij het verzamelen en invoeren van de data, maar ook voor hun persoonlijke inbreng.

Mevrouw Trees Denoulet en alle leerlingen van het Koninklijk Atheneum Waregem, voor hun enthousiaste medewerking aan dit onderzoek. Dankzij hen kon ik nuttige resultaten bekomen.

Tenslotte wil ik graag mijn ouders bedanken, voor hun bemoedigende woorden en lekkere tussendoortjes die mij hielpen door te zetten.

Karliën

Inhoudsopgave

Inleiding	1
Probleemstelling	1
Seksuele Ontwikkeling van Jongeren	2
Geslachtsverschillen	4
Opleidingsniveau	5
Leeftijdgenoten	5
Impulsiviteit	6
Jongeren en Internet	6
Media-invloed	6
Voordelen media-invloed: Uses and Gratifications Model	7
Nadelen media-invloed	8
Bidirectionaliteit? Media Practice Model	9
Realiteitsperceptie	11
Huidig Onderzoek	12
Doelstellingen	12
Onderzoeksvragen en hypothesen	13
Methode	15
Deelnemers	15
Meetinstrumenten	16
Seksueel gedrag	16
Facetten van internetgebruik	17
<i>Toegankelijkheid</i>	17
<i>Sociale netwerksite en informatie sociale netwerksite</i>	17
<i>Frequentie</i>	17
<i>Privacy</i>	17
<i>Internet als informatiebron</i>	17
<i>Ervaring internet als informatiebron</i>	18
<i>Realiteitsperceptie internetcontent</i>	18
<i>Online communicatie over verliefdheid, verkering en seks</i>	18
<i>Communicatie risico's en realisme internet</i>	18

Gevoeligheid voor peer pressure	19
Impulsiviteit	19
Procedure	19
Resultaten	20
Preliminare analyses	20
Effecten van achtergrondvariabelen	20
Exploratieve onderzoeksvragen	21
Het Verband tussen Seksuele Ervaring en Internetgebruik	21
Het Verband tussen Leeftijd en Internetgebruik	23
Het Verband tussen Impulsiviteit en Internetgebruik	24
Realiteitsperceptie als Moderator van het Verband tussen Media-invloed en Seksueel Gedrag	25
Impulsiviteit als Moderator van het Verband tussen Media-invloed en Seksueel Gedrag	26
Peer Pressure als Moderator van het Verband tussen Media-invloed en Seksueel Gedrag	31
Discussie	34
Bespreking van de Resultaten	34
Achtergrond	34
Media-invloed	35
Het verband tussen leeftijd en internetgebruik	35
Realiteitsperceptie als moderator van het verband tussen media-invloed en seksueel gedrag	37
Impulsiviteit als moderator van het verband tussen media-invloed en seksueel gedrag	38
Peer pressure als moderator van het verband tussen media-invloed en seksueel gedrag	39
Sterktes en Zwaktes van het Onderzoek	40
Toekomstig Onderzoek	41
Conclusie	42
REFERENTIES	43

Lijst van Tabellen

Tabel 1	<i>Gemiddelde scores (en standaarddeviatie) in seksuele ervaring als functie van het hebben van een romantische relatie</i>	20
Tabel 2	<i>Partiële correlaties tussen seksuele ervaring en internetvariabelen</i>	22
Tabel 3	<i>Partiële correlaties tussen leeftijd en internetvariabelen</i>	24

Lijst van Figuren

<i>Figuur 1</i>	Interactie tussen frequentie van internetgebruik en impulsiviteit in de voorspelling van niet-genitale ervaring.	27
<i>Figuur 2</i>	Interactie tussen het plaatsen van informatie op het web en impulsiviteit in de voorspelling van niet-genitale ervaring.	27
<i>Figuur 3</i>	Interactie tussen het internet gebruiken als informatiebron en impulsiviteit in de voorspelling van niet-genitale ervaring.	28
<i>Figuur 4</i>	Interactie tussen online communicatie met vrienden over seks en impulsiviteit in de voorspelling van niet-genitale ervaring.	28
<i>Figuur 5</i>	Interactie tussen online communicatie met vreemden over seks en impulsiviteit in de voorspelling van niet-genitale ervaring.	29
<i>Figuur 6</i>	Interactie tussen de frequentie van internetgebruik en impulsiviteit in de voorspelling van genitale ervaring.	29
<i>Figuur 7</i>	Interactie tussen online communicatie met vrienden en impulsiviteit in de voorspelling van de leeftijd van het eerste niet-genitaal contact.	30
<i>Figuur 8</i>	Interactie tussen internet gebruiken als informatiebron en peer pressure in de voorspelling van niet-genitale ervaring.	31
<i>Figuur 9</i>	Interactie tussen online communicatie met vrienden en peer pressure in de voorspelling van genitale ervaring.	32
<i>Figuur 10</i>	Interactie tussen privacy van internetgebruik en peer pressure in de voorspelling van de leeftijd van het eerste genitaal contact.	32
<i>Figuur 11</i>	Interactie tussen internet als informatiebron en peer pressure in de voorspelling van de leeftijd van het eerste genitaal contact.	33

Inleiding

Probleemstelling

De controverse rond de seksuele ontwikkeling van jongeren is vandaag sterk in onze maatschappij aanwezig. De seksualiteit van onze jeugd wordt zowel in een negatief als in een positief daglicht gebracht. In de media wordt men vaak geconfronteerd met opvallende titels zoals “*Meer en meer jongeren hebben onveilige seks.*” Ik citeer de hoofdbevindingen uit dit artikel dat verscheen in het Nieuwsblad op 26 september 2011: “Jongeren hebben steeds meer onveilige seks en ze weten steeds minder over voorbehoedsmiddelen en seksueel overdraagbare aandoeningen (soa's). Dat blijkt uit een internationale enquête van farmagigant Bayer.” Een onveilige seksuele ontwikkeling wordt gekenmerkt door te vroeg seksueel contact, meerdere partners of seks onder invloed van drugs of alcohol (Kann et al., 2000).

Gaat het vandaag werkelijk zo slecht met de jeugd en hun seksualiteit? Andere bronnen beweren het tegendeel. De Telegraaf schreef op 11 oktober 2010 het volgende: “Nederlandse jeugd doet 'het' best goed” en verwees in dat artikel naar lage abortuscijfers, weinig tienerzwangerschappen en openheid over seks bij jongeren.

Om tot een definitie van een gezonde seksuele ontwikkeling te komen, baseer ik mij op een informatieve site van Sensoa (2011). De seksuele ontwikkeling omvat de stappen die kinderen en jongeren zetten om uiteindelijk tot een volwassen seksualiteit te komen. Reeds vanaf de geboorte leert het kind zijn eigen lichaam en dat van anderen kennen. Hier gaan aangename, maar ook onaangename gevoelens mee gepaard. Afhankelijk van de leeftijd, zijn andere gedragingen en gevoelens kenmerkend. Vanaf 12 jaar bijvoorbeeld, krijgen tieners seksuele verlangens en gaat men experimenteren en/of masturberen. Jongeren ontwikkelen sterke emotionele banden met mensen uit hun omgeving en zo ontstaan vriendschappen of relaties. Verbondenheid en lichamelijke liggingen hierbij aan de basis en zijn dus noodzakelijk om tot een gezonde seksuele ontwikkeling te komen. Daarnaast kenmerkt gezonde seksualiteit zich volgens Sensoa (2011) door zes kenmerken: toestemming, vrijwilligheid, gelijkwaardigheid, ontwikkeling, context en zelfrespect. Hoe zit het nu met deze ontwikkeling bij onze Vlaamse adolescenten?

Een belangrijke factor in de ontwikkeling van seksualiteit blijken de media te zijn (Brown et al., 2006). Meer dan ooit worden jongeren bekogeld met seksueel getinte reclame, tv-programma's, websites of muziekclipjes. 83% van de tv-programma's die populair zijn bij jongeren, bevatten seksueel getinte inhoud of beelden (Kunkel et al., 2003). Jongeren geven echter zelf aan niet beïnvloed te zijn door seksueel materiaal in de media (Werner-Wilson, Fitzharris, & Morrissey, 2004). Maar is dit wel zo? Wanneer je weet dat maar liefst 96% van de 12- tot 18- jarigen in België gebruik maakt van het internet (Walrave, Lenaerts, & De Moor, 2008), spreekt het voor zich dat dit medium belangrijk is in het leven van jongeren, en mogelijk kan bijdragen tot hun ontwikkeling.

In Humo (2011) verscheen een zorgwekkend artikel over hoe internet het seksleven van pubers verandert. Een meisje getuigde hoe een jongen of man haar via chat vroeg om haar kleren uit te doen voor de webcam. Child Focus, de organisatie die zich onder meer inzet tegen seksueel misbruik van kinderen, zegt dat een kwart van de meldingen op het Europees noodnummer voor melding van vermiste kinderen (116000) te maken heeft met internet. Men stelt dat veel jongeren jammer genoeg niet beseffen dat wat ze op internet doen, publiek is of publiek kan worden: je kunt onmogelijk weten of jouw gesprekspartner de gesprekken opneemt of filmt.

Deze paper beoogt verduidelijking te brengen in de volledige seksuele ontwikkeling bij Vlaamse jongeren van 12 tot 18 jaar op basis van literatuur en onderzoek. Meer specifiek wordt de rol van het internet onderzocht, want vorige studies toonden aan dat deze bron mogelijk een invloed heeft op de seksualiteit van adolescenten (Brown et al., 2006; Collins et al., 2004). In wat volgt gaan we eerst in op de seksuele ontwikkeling van jongeren, vervolgens bespreken we jongeren en internet. Tot slot gaan we in op de doelstelling van ons onderzoek en formuleren we de onderzoeksvragen en hypotheses van deze masterproef.

Ontwikkeling van Seksueel Gedrag bij Jongeren

Ook in de wetenschappelijke literatuur rond seksualiteit zijn er tegengestelden te vinden. Kann et al. (2000) schetsten in een uitgebreid onderzoek aan de hand van de Youth Risk Behavior Surveillance bij 15,349 15- tot 18-jarigen de volgende cijfers: 49.9% heeft reeds geslachtsgemeenschap gehad, 42% gebruikte geen condoom bij de laatste keer seks, 8.3% heeft voor het eerst geslachtsgemeenschap gehad voor de leeftijd

van 13 jaar, 16.2% heeft vier of meer sekspartners gehad, 24.8% gebruikte alcohol of drugs bij de laatste keer seks. Deze resultaten roepen een negatief beeld op van seksualiteit bij jongeren. Dit is een studie uit de Verenigde Staten, misschien zijn de gegevens voor adolescenten in Vlaanderen anders?

Uit een time-lag studie van Eaton et al. (2010) blijkt echter dat er een positieve vooruitgang is wat betreft het seksuele gedrag van jongeren van 13 tot 18 jaar. Deze auteurs vergeleken gegevens uit 2009 met cijfers uit 1991. Men kon telkens concluderen dat een kleiner percentage adolescenten risicovol seksueel gedrag stelde: 54.1% had ooit geslachtsgemeenschap gehad in het onderzoek van 1991. Dit percentage daalde tot 46.0% in 2009. Het percentage jongeren dat voor de leeftijd van 13 jaar seks had, daalde van 10.2% naar 5.9%. Daarnaast gebruikte 46.2% van de seksueel actieve adolescenten een condoom bij de laatste geslachtsgemeenschap in het onderzoek van 1991, terwijl dit steeg tot 61.1% in 2009. Jongeren bleken in dit onderzoek dus minder risico's te nemen dan 18 jaar geleden wat betreft hun seksueel gedrag. Dit is uiteraard een positieve evolutie.

Hieruit blijkt dat ook wetenschappelijke studies over de psychoseksuele ontwikkeling van adolescenten elkaar soms tegenspreken. Dit zijn echter de feiten voor Vlaanderen en Nederland zoals ze tot nu toe door onderzoek aangetoond zijn: Op 14.4 jaar heeft de helft van de jongeren wel eens getongzoend en op de leeftijd van 15.2 jaar heeft de helft wel eens gevoeld en/of gestreeld met een partner. Ruim een jaar later, op 16.3 jaar, heeft de helft van de jongeren ook ervaring met aftrekken en/of vingeren. Op 17.1 jaar heeft de helft van de jongeren wel eens geslachtsgemeenschap en/of orale seks gehad (de Graaf, Kruijer, van Acker, & Meijer, 2012). Deze cijfers wijzen op een gezonde seksuele ontwikkeling: geleidelijk proberen jongeren een stapje verder te gaan. Bijna 75% van deze jongeren, zowel jongens als meisjes, gebruikten bij de eerste keer seks een condoom. Die eerste keer vindt meestal plaats tussen 17 en 18 jaar (de Graaf et al., 2012). De leeftijd waarop de jeugd voor het eerst geslachtsgemeenschap heeft, is de laatste jaren redelijk stabiel gebleven (Hublet, Vereecken, Maes, 2011; Maes & Vereecken, 2006; Rutgers Nisso Groep, 2005). Ook dit getuigt van weinig risicovol seksueel gedrag bij jongeren.

Rosenthal en Smith onderzochten in 1997 jongeren van 15 en 16 jaar. Deze adolescenten gaven een stijgend aantal seksuele gedragingen aan vanaf gemiddeld 12

jaar (kussen en tongkussen). Dit was volgens de jongeren de ‘algemeen aanvaarde beginleeftijd’. In de periode van 15 tot 17 jaar gingen de jongeren in deze studie telkens een stapje verder (voelen onder de kledij, geslachtsgemeenschap, orale seks). Ondanks het feit dat het onderzoek van Rosenthal en Smith meer dan 10 jaar oud is, komen deze leeftijden nog steeds overeen met de meer recente resultaten van de Graaf et al. (2012).

In een Vlaamse studie onder leiding van Wim Beyers in samenwerking met Sensoa (2007-2009) kwamen de volgende resultaten uit de bus: 84% van de jongeren (12-18 jaar) had ervaring met kussen op de mond en 70% met tongkussen. 40% rapporteerde ervaring met manuele seks (aftrekken, vingeren), terwijl 30% ervaring had met orale seks. Tenslotte meldde 32% van de ondervraagde jongeren ervaring met geslachtsgemeenschap. Ook hier duiden de cijfers op een gezonde seksuele ontwikkeling: de percentages dalen naarmate men een stap verder gaat in seksualiteit.

Ook het Nederlands Jeugdinstituut (2007) rapporteerde geruststellende cijfers over 12 tot 17 jarigen. Ongeveer 65% van deze jongeren had ervaring met liefdesrelaties, 27% van de ondervraagde jongeren had helemaal geen seksuele ervaring. Slechts een minderheid had effectief ervaring met actieve vormen van seksualiteit zoals geslachtsgemeenschap (Nikken, 2007). Dat alle jongeren onmiddellijk aan ‘echte’ seks beginnen is dus een fabel.

Toch zijn er ook een aantal minder rooskleurige cijfers. 17% van de meisjes in het onderzoek van de Graaf et al. (2012) werd ooit gedwongen om seksuele dingen te doen die ze niet wilden. Hoewel dit een belangrijk negatief aspect is binnen de seksuele ontwikkeling, gaan de onderzoekers hier niet verder op in. Daarnaast toonde onderzoek via een internetenquête in Nederland aan dat 60% van de jongens en 40% van de meisjes tussen 12 en 25 jaar wel eens seks heeft gehad zonder voorbehoedsmiddelen (de Jongh, 2011). Verder verhoogt het gebruik van drugs en alcohol het risico op seksueel grensoverschrijdend gedrag (Kuyper et al., 2011).

Geslachtsverschillen. In de literatuur worden ook enkele geslachtsverschillen aangehaald. De hoofdreden voor jongens om seks te hebben, is de ander te laten genieten. Bij meisjes gaat het eerder om relationele motieven zoals liefde (de Graaf et al., 2012). Wat betreft masturbatie, rapporteerde 82% van de jongens tegenover 46% van de meisjes dit vaak te doen (Beyers, 2010). In het onderzoek van Nikken (2007) rapporteerden jongens meer ervaring met romantisch-seksuele gedragingen en

fantasieën. Jongens beginnen vroeger aan het seksuele traject dan meisjes, maar meisjes doorlopen het sneller (Rutgers Nisso Groep, 2005). Deze geslachtsverschillen zijn te verklaren door de betekenis die jongeren geven aan seksualiteit: jongens geven een positieve evaluatie aan veel ervaring, terwijl dit voor meisjes tegenovergesteld is (de Wit, Slot & Aken, 2007).

Opleidingsniveau. Er bestaat ook onderzoek naar het verband tussen opleidingsniveau en seksuele ontwikkeling in Vlaanderen. Onderzoekers spreken elkaar echter tegen. Volgens sommige bronnen hebben jongeren uit het BSO meer ervaring met seks (Hublet et al., 2011), terwijl een ander onderzoek aantoont dat een TSO-opleiding in verband staat met meer ervaring (Beyers, 2010). Beide studies tonen wel aan dat jongeren uit het ASO minder en op latere leeftijd ervaring hebben met geslachtsgemeenschap. Ook het risicogedrag verschilt per opleidingsniveau: lager opgeleide jongeren hebben meer seks zonder condoom (Gezondheidsenquête, 2004; Hublet et al, 2011) en minder kennis over ziektes zoals hiv/aids (Gezondheidsenquête, 2008; Van Rossem, Berten & Van Tuyckom 2010). Ook bleken deze lager opgeleide jongeren vroeger met seks te beginnen (Beyers, 2010; Hublet et al., 2011). Kortom, laag opgeleide jongeren lopen meer risico dan hoog opgeleide jongeren op verschillende aspecten van hun seksuele gezondheid (de Graaf et al., 2012).

Leeftijdgenoten. Leeftijdgenoten spelen een belangrijke rol tijdens de seksuele ontwikkeling. Het zijn immers deze vrienden/vriendinnen met wie jongeren hun eerste seksuele ervaringen opdoen. Adolescenten praten met hun leeftijdgenoten over seksualiteit en komen zo nuttige informatie te weten: 95.6% van die informatie halen jongeren bij vrienden en daaropvolgend 91.7% bij klasgenoten (Klaï, 2005). Vooral jongeren van hetzelfde geslacht vormen een belangrijke bron van informatie (Davis & Harris, 1982). Daarnaast kunnen jongeren die ervaring hebben op seksueel vlak een rolmodel zijn voor leeftijdgenoten die minder ervaring hebben (Wyatt & Riederle, 1994).

Jongeren kunnen echter ook gedrag stellen onder druk van vrienden, zonder dit zelf te willen. In dit geval spreekt men van peer pressure. Brown, Clasen en Eicher (1986) beschreven dit fenomeen als volgt: wanneer leeftijdgenoten je aanmoedigen om iets te doen of iets niet te doen, ongeacht of je dit persoonlijk wil of niet. Een Amerikaanse studie vroeg ruim 1800 jongeren van 15 tot 17 jaar of ze druk van

leeftijdgenoten ervoeren om seks te hebben. Een derde van de jongens gaf effectief aan peer pressure ervaren te hebben. Bij de meisjes was dit minder, namelijk 25% (Allen, 2003).

Impulsiviteit. Daarnaast blijkt uit onderzoek dat ook impulsiviteit samenhangt met risicogedrag, onder andere op seksueel vlak (Hoyle, 2000). Patton, Stanford en Barratt (1995) definieerden impulsiviteit aan de hand van drie componenten: in een opwelling gedrag stellen, niet focussen op de taak waar men mee bezig is en niet zorgvuldig plannen en denken. Het falen om aan een impuls of verleiding te weerstaan, kan schadelijke gevolgen hebben voor jongeren (Hollander & Evers, 2001). Hierbij aansluitend vonden Donohew et al. (2000) in hun onderzoek dat mensen die meer impulsief beslissen, meer risico lopen op seksueel gebied. Een andere studie toonde aan dat seksueel impulsieve beslissers vaker meer negatieve attitudes hebben en minder zelf-effectiviteit ten opzichte van condoomgebruik. Ook denken impulsieve mensen vaker dan rationele beslissers dat hun vrienden geen condooms gebruiken (Noar et al., 2006). McCoul en Haslam (2001) wezen ook op een positief verband tussen impulsiviteit en onveilige seks. Impulsiviteit speelt dus mogelijks een negatieve rol in de seksuele ontwikkeling van adolescenten.

Jongeren en Internet

Media-Invloed. Centraal in deze masterproef staat de media-Invloed op de seksuele ontwikkeling van jongeren, in het bijzonder de rol van het internet. 71% van de jongens wordt blootgesteld aan seksueel getint materiaal op internet, 40% van de meisjes (Peter et al., 2006). 56% van de adolescenten heeft een computer met internetaansluiting in een afgesloten ruimte zoals de eigen slaapkamer (De Moor et al., 2008). Als je weet dat jongeren een groot deel van hun vrije tijd (gemiddeld 2 uur per dag) online doorbrengen, zal dit medium ongetwijfeld een rol spelen in hun seksuele ontwikkeling (Walrave, Lenaerts & De Moor, 2008).

Hoe maken adolescenten nu gebruik van het internet? Voor kinderen van 11 tot 12 jaar is online babbelen met vrienden, ‘chatten’, de meest gebruikte toepassing op internet. Wanneer men wat ouder wordt (14-15 jaar), begint men ook gebruik te maken van zoekfuncties (Poot, 2007). Ook Belgisch onderzoek toonde het belang van internet

aan bij het opzoeken van informatie. Google is daarbij de meest gebruikte zoekmachine (De Clerck, Vandenbosch, Opgenhaffen & Eggermont, 2008).

Jongeren gaan actief op zoek naar informatie over seksualiteit: 65% van de jongens tegenover 55% van de meisjes zocht naar een antwoord op internet, wanneer men een vraag had in verband met seksualiteit (de Graaf et al., 2012). Naast vrienden en leeftijdgenoten, werden de media als het derde belangrijkste informatiekanaal geraadpleegd (Klaï, 2005). Dankzij het internet kan informatie over seksualiteit heel laagdrempelig opgezocht worden: men typt een woord waarover men verduidelijking wenst in op een zoekmachine en onmiddellijk verschijnen ontelbare pagina's informatie. In Nederland haalde 75% van de jongens en 50% van de meisjes wel eens informatie over seks van het internet (de Graaf & Vanwesenbeeck, 2006). Jongeren komen hierbij echter ook in contact met porno op het internet. 66% geeft aan dat deze blootstelling ongewenst is (Wolak, Mitchell & Finkelhor, 2007).

Voordelen media-invloed: Uses and Gratifications Model. De invloed van de media op de seksuele ontwikkeling bij jongeren leidt volgens sommige bronnen tot positieve inbreng: men kan juiste informatie te weten komen en zo een vlotte seksuele ontwikkeling tot stand brengen. Media spelen hier een opvoedende rol (Ward, Day & Epstein, 2006). Dit onderzoek brengt nog twee mogelijke positieve effecten van seksualiteit in de media. Ten eerste kunnen jongeren zich met behulp van mediafiguren een seksuele identiteit vormen. Men vergelijkt zichzelf dan met personages uit populaire series en zoekt gelijkenissen en verschillen qua persoonlijkheid en uiterlijk. Ten tweede toont men in de media vaak normen en idealen over hoe een eerste afspraakje of een liefdesrelatie zou kunnen zijn. Jongeren kunnen daar gebruik van maken om inspiratie op te doen voor in hun echte seksuele leven (Ward et al., 2006).

Hierbij aansluitend kan het Uses and Gratifications Model van Katz, Blumler en Gurevitch (1974) een verklaring bieden. Dit model stelt dat jongeren gebruik kunnen maken van mediabronnen. Jongeren gaan uit zichzelf seksueel getinte media-inhouden opzoeken. Adolescenten nemen een actieve rol op zich en integreren media in hun leven. Afhankelijk van hun behoefte, kiezen ze wat ze bekijken of beluisteren. Zo vervullen de media de specifieke noden en wensen die jongeren individueel nastreven (Katz et al., 1974). Een gevolg hiervan is wel dat ze meer blootgesteld worden aan seks in de media. 68% van de jongeren die ooit seksueel actief waren, rapporteerde actief op

zoek te gaan naar seksueel materiaal op het internet (Bleakley, Hennessy & Fishbein, 2011).

Daarnaast worden in de literatuur nog andere voordelen besproken. Dankzij de anonimiteit van het internet worden onderwerpen die schaamte met zich kunnen meebrengen, zoals seksuele gedragingen of gedachten, meer bespreekbaar in bijvoorbeeld chat rooms (Subrahmanyam, Greenfield, & Tynes, 2004). Ook 60% van de jongeren rapporteerde dat men dankzij tv-kijken geleerd heeft 'nee' te zeggen op een seksuele situatie. Media vormt dus soms een positief model voor adolescenten. 43% leerde zelfs dankzij de media hoe men met de partner kan praten over veilige seks (Collins, Elliott, Berry, Kanouse, & Hunter, 2003).

Nadelen media-invloed. Onderzoek toont echter ook een mogelijke negatieve invloed van media op seksueel gedrag aan. De APA schetst een verontrustend beeld: meisjes worden vaker benaderd als een seksueel lustobject in plaats van als volwaardig persoon. Dit zou door de media-invloed bewerkstelligd worden. Seksuele stereotiepen, zoals onderdanige vrouwen en dominante mannen, worden bevestigd door het beeld van seks dat in de media opduikt. Wanneer mensen seks hebben, gaat dit bovendien vaak louter om seksueel genot, terwijl info over veilig vrijen achterwege blijft (Nikken, 2006).

In de literatuur duikt de term *seksualisering* op. Dit is een proces waarbij seksualiteit in de media een bijdrage levert aan gedragingen en ideeën van jongeren. Volgens APA doet seksualisering zich voor wanneer een persoon zijn of haar waarde enkel voortkomt uit zijn of haar seksuele aantrekkingskracht of gedrag, met uitsluiting van andere kenmerken. Men wordt vergeleken met de norm die voorschrijft dat fysieke aantrekkelijkheid overeenkomt met 'sexy' zijn. Een persoon wordt tot seksueel object gereduceerd, in plaats van gezien te worden als een volwaardig persoon. Elk van bovenstaande kenmerken is een indicatie voor seksualisering. Vooral vrouwen zijn hier het slachtoffer van (APA, 2007). In dit onderzoek wordt seksualisering niet gemeten, want Sensoa (2005) vond immers dat er maar weinig invloed is van geseksualiseerde media-inhouden op seksueel gedrag en attitudes van jongeren in Vlaanderen.

Ook bestaat het risico dat naaktfoto's ongewenst verspreid worden via internet, of dat men ongewenst in contact komt met seksuele foto's of filmpjes. Meer dan de helft van de jongeren belandde per ongeluk op websites met naaktbeelden (61%) en op

pornosites (53%) (Walrave et al., 2008). Deze factoren worden ook niet onderzocht in het huidig onderzoek.

Longitudinaal onderzoek van Brown et al. (2006) accentueerde de voorspellende kracht van blootstelling aan seksuele inhoud in muziek, film, tv en tijdschriften. Bij 12- tot 14-jarigen die vaker seksueel getinte media zagen, versnelde de seksuele ontwikkeling en steeg het risico op een vroege geslachtsgemeenschap twee jaar later, in vergelijking met jongeren die minder blootgesteld werden aan dergelijk materiaal.

Collins et al. (2004) besloten dan weer dat er in de Verenigde Staten een unidirectioneel verband bestaat tussen blootstelling aan seksueel getint materiaal op tv en timing van de eerste keer seks: jongeren van 12 tot 17 jaar die vaak naar seksueel getinte tv-programma's kijken op Tijdstip 1, hebben dubbel zoveel kans om voor het eerst geslachtsgemeenschap te hebben één jaar later, dit in vergelijking met jongeren die minder naar seksuele programma's kijken. Hetzelfde verband geldt ook voor andere seksuele gedragingen. Opmerkelijk is dat niet alleen blootstelling aan seksueel gedrag op tv, maar ook praten over seks op tv dit effect heeft (Collins et al., 2004).

Zelfs tienerzwangerschap kan een invloed ondervinden van blootstelling aan seksuele inhoud op tv: jongeren die erg veel in contact komen met seksueel materiaal op tv, hebben dubbel zoveel kans om in de komende drie jaar zwanger te raken (Chandra et al., 2008).

Niet enkel voor televisie vindt men dergelijke resultaten: internet kan ook een negatieve invloed hebben. Braun-Courville en Rojas onderzochten het verband tussen blootstelling aan seksueel expliciete websites en seksuele attitudes en gedrag van jongeren tussen 12 en 22 jaar. De resultaten waren niet rooskleurig: jongeren die in contact kwamen met seksueel getinte websites, hadden significant meer seksuele partners en vaker meer dan één seksuele partner in de laatste drie maanden. Bovendien hadden deze jongeren meer kans om onder invloed van alcohol of drugs te zijn bij de laatste keer seks (Braun-Courville & Rojas, 2009). Media kan dus ook een negatieve invloed hebben op de seksuele ontwikkeling, en dit proces ongewenst versnellen.

Bidirectionaliteit? Media Practice Model (Steele, 1999). Welk verband bestaat er nu tussen media en seksualiteit? Onderzoek toont aan dat er niet enkel een effect is van media op adolescenten. Jongeren kunnen namelijk zelf kiezen welke media ze bekijken. Karakteristieken van deze jonge mensen bepalen dan het contact met

verschillende types media. Zo voorspellen leeftijd, geslacht en behoefte aan kennis over seksualiteit de mediaconsumptie bij jongeren, maar de grootste predictor is evaluatie van informatie in de media. Jongeren die beelden uit de media positief evalueerden of realistisch vonden, vertoonden een sterkere mediabeïnvloeding: er was meer samenhang tussen het zien van seksueel getinte beelden en werkelijk seksueel gedrag/attitudes (Hawk, Vanwesenbeeck, de Graaf & Bakker, 2006).

Een theoretisch model dat hierbij aansluit, is het Media Practice Model van Steele (1999). Samengevat stelt deze theorie dat kenmerken van jongeren zoals geslacht, puberale status of etniciteit een rol spelen in het selecteren van info uit de media. Jongeren zijn selectief in die zin dat ze zaken opzoeken die consistent zijn met hun opvattingen, in deze masterproef opvattingen over seksualiteit. Volgens Steele's selectiemodel is er een wederkerige relatie tussen het mediagebruik van de jongere en media-invloed: het effect van seksueel getinte media-inhouden op jongeren kan niet losgekoppeld worden van de individuele selectie van media-inhouden die jongeren maken op basis van hun opvattingen. Ook de interpretatie en toepassing van media-inhouden in het dagelijkse leven wordt bepaald door kenmerken van de jongeren.

Steinberg en Monahan (2011) gingen nog een stapje verder. Ze koppelden jongeren met en zonder hoge mediablootstelling aan hun neiging om blootgesteld te worden aan seksuele inhoud. Dit is een vorm van controle voor selectie-effecten zoals leeftijd, puberale status, religie en opvoedingsniveau. De analyse toonde aan dat er niet langer een significant effect was van contact met seksueel getinte media op de leeftijd waarop men voor het eerst geslachtsgemeenschap had. In dit onderzoek heeft de media dus geen directe invloed op seksueel gedrag bij jongeren (Steinberg & Monahan, 2011).

Hierbij aansluitend toonde Nederlands onderzoek aan dat seksuele mediaconsumptie bij jongeren voor 25% voorspeld wordt door karakteristieken van jongeren zelf zoals communicatie over seks en seksuele gerichtheid (Doornenbal, Schouten, de Graaf & Meijer, 2009). Men kan dus concluderen dat onderzoek tot nu toe wijst op bidirectionaliteit: jongeren worden beïnvloed door de media, maar karakteristieken zoals leeftijd, puberale status, opleidingsniveau en behoefte aan kennis over seksualiteit bepalen welke media jongeren bekijken.

Over het verband tussen internetgebruik en –blootstelling enerzijds en seksuele ontwikkeling anderzijds is er voorlopig weinig onderzoek. Peter en Valkenburg (2008)

onderzochten wel het verband tussen blootstelling aan seksueel expliciet materiaal op het internet (SEIM) en seksuele preoccupatie, dat is een sterke cognitieve betrokkenheid voor seksuele zaken. Uit deze studie blijkt dat jongeren van 13 tot 20 jaar die vaker blootgesteld worden aan SEIM op Tijdstip 1, een grotere seksuele preoccupatie hadden één jaar later, terwijl er omgekeerd geen verband was. Dit onderzoek peilt echter niet naar de rol van internet op het eigenlijke seksuele gedrag van jongeren.

Zoals blijkt uit bovenstaande modellen (Media Practice Model en Uses and Gratifications Model) kunnen media verschillende effecten hebben. Jongeren gaan namelijk actief op zoek naar informatie die aansluit bij hun behoeften. Voor de ene adolescent kunnen media-inhouden tot een positieve inbreng leiden, zoals bijvoorbeeld de ontwikkeling van een gezonde seksuele identiteit. Anderen ervaren eerder nadelen. Of de media al dan niet positieve effecten teweeg brengen, kan afhankelijk zijn van de kenmerken van jongeren. Deze kenmerken (bv. geslacht, leeftijd, impulsiviteit, of realiteitsperceptie) spelen dan een modererende rol op het verband tussen mediablootstelling en ontwikkeling.

Realiteitsperceptie. Veel seksuele informatie op het internet bevat naast correcte feiten helaas ook vaak fabeltjes. Kunnen jongeren hierbij een onderscheid maken tussen realiteit en virtuele wereld, en beïnvloedt de media werkelijk de seksuele ontwikkeling van Vlaamse jongeren? De realiteitsperceptie, dat is hoe reëel jongeren de informatie in de media achten, speelt hierin een belangrijke rol. Wanneer jongeren seksueel getinte beelden realistisch vinden, is de samenhang tussen mediagebruik enerzijds en seksuele interesse of gedrag anderzijds mogelijk sterker. Bij jongens voorspelde het zien van porno bijvoorbeeld hun latere seksuele ervaring, maar enkel wanneer jongeren die porno waarheidsgetrouw beoordelen (Nikken & de Graaf, 2011). Dit onderzoek wijst op een mogelijke moderatie door realiteitsperceptie op het verband tussen seksueel getinte mediablootstelling en seksueel gedrag.

De Cultivatietheorie van Gerbner geeft een andere rol aan de realiteitsperceptie van informatie uit de media (Gerbner, Gross, Morgan, Signorielli & Shanahan, 2002). Jongeren die een hoge blootstelling aan media ervaren, zullen attitudes creëren die consistent zijn met een door de media voorgestelde realiteit, eerder dan met de realiteit zelf. Toegepast op de resultaten van Nikken en de Graaf (2011) betekent dit dat de blootstelling aan media bij jongeren hun realiteitsperceptie zou bepalen, die dan op zijn

beurt de seksuele attitudes en het seksuele gedrag van jongeren beïnvloedt. Volgens deze theorie speelt de realiteitsperceptie dus een mediërende rol.

Ward et al. (2002) vonden evidentie voor de invloed van tv-beelden op attitudes en assumpties van jongeren: adolescenten die meer frequent en intenser geconfronteerd werden met seksueel getinte beelden, kenden een hoger waarheidsgehalte toe aan seksuele stereotypen. Meer nog, jongeren kregen de indruk dat 'iedereen het doet', wanneer men frequent werd blootgesteld aan seksueel getint materiaal.

Huidig Onderzoek

Doelstellingen. Ondanks het verband tussen seksueel getinte media-inhouden en seksueel gedrag van jongeren, is er voorlopig nog niet veel onderzoek naar de rol van het internet. Specifiek voor Vlaanderen is onderzoek naar de rol van internet in seksuele ontwikkeling van adolescenten zo goed als onbestaand en dus vernieuwend. Het belang van deze studie is duidelijk: de resultaten kunnen bijdragen tot een beter inzicht op de seksuele ontwikkeling van onze adolescenten. Bovendien kan onder de vorm van psycho-educatie verduidelijking gebracht worden bij leerkrachten, opvoeders, ouders en natuurlijk bij de jongeren zelf. Welke factoren nu precies belangrijk zijn voor een betere seksuele ontwikkeling, zullen dankzij dit onderzoek duidelijk worden. Zo kan men concreet in Vlaanderen zelf eventuele interventies uitwerken indien dit nodig blijkt. Jongeren en hun gedrag vormen immers de bouwstenen voor de toekomst van onze maatschappij.

Deze studie verloopt in samenwerking met het Project Stars van de universiteit van Utrecht, een grootschalig longitudinaal onderzoek in Nederland dat peilt naar puberteit, verliefdheid, romantische relaties en seksualiteit. Uit de uitgebreide vragenlijst van Project Stars, neemt dit onderzoek zaken over die van belang zijn voor onze onderzoeksvragen. Naast individuele kenmerken van jongeren, bekijkt men in Project Stars ook de directe sociale omgeving en de media-invloed. Vier metingen worden verspreid over twee jaar. Deze masterproef beschrijft echter een cross-sectioneel onderzoek dat de eerste meting vormt van een analoog longitudinaal onderzoek bij jongeren in Vlaanderen.

De beoogde populatie voor deze studie zijn Vlaamse jongeren van 12 tot 18 jaar, met verschillend geslacht, opleidingsniveau of culturele achtergrond. Vernieuwend is

ook dat dit onderzoek de volledige seksuele carrière tracht te onderzoeken en dus niet enkel de geslachtsgemeenschap. Concreet worden alle seksuele gedragingen bevraagd: een kus op de mond, fantasieën, zelfbevrediging, tongkussen, voelen boven de kleren, voelen onder de kleren, betasten van geslachtsorganen, iemand of zichzelf aftrekken, iemand of zichzelf vingeren, geslachtsgemeenschap, pijpen of gepijpt worden, beffen of gebeft worden en tot slot anale seks. Doordat we dit gamma volledig onderzoeken, krijgen we een betere kijk op de verschillende stappen binnen de seksuele ontwikkeling.

Onderzoeksvragen en hypotheses. Deze paper wil een antwoord bieden op verschillende onderzoeksvragen. Eerst worden enkele algemene vragen gesteld, zoals hoe zit het met de seksuele ontwikkeling van Vlaamse jongeren van 12 tot 18 jaar anno 2012? Bijkomende vragen die hierbij gesteld worden: wat is de leeftijd waarop men verschillende seksuele daden stelt? Is er sprake van een geslachtsverschil of een verschil qua opleidingsniveau? Is er een invloed van leeftijdgenoten?

De hypotheses, op basis van vorig onderzoek, zijn de volgende: er zullen lagere percentages jongeren zijn voor verdere stappen in het seksuele gedrag (Beyers, 2010). Er is geen geslachtsverschil in de leeftijd waarop men voor het eerst seksuele gedragingen stelt, maar wel een hoofdeffect van leeftijd (de Graaf et al., 2012). Jongeren met een lager opleidingsniveau rapporteren meer ervaring en starten vroeger met seksueel gedrag (Hublet et al., 2011). Hoe meer druk van leeftijdgenoten jongeren ervaren, hoe meer men seksueel ervaren is (Allen, 2003).

De centrale onderzoeksvraag van deze masterproef sluit hierbij aan: wat is de rol van het internet binnen deze seksuele ontwikkeling? Concreet willen we weten of er een verband is tussen internetgebruik en initieel seksueel gedrag, maar ook met overige seksuele daden. Wat is de realiteitsperceptie van jongeren over seksueel getinte informatie op internet? Speelt leeftijd een rol in internetgebruik? Hebben impulsieve jongeren meer het idee dat het internet realistische informatie bevat? En tenslotte: zijn realiteitsperceptie, impulsiviteit en peer pressure modererende en/of mediërende variabelen op het verband tussen media-invloed en gerapporteerd seksueel gedrag?

Bijhorende hypotheses op basis van vorig onderzoek: jongeren die meer seksueel getinte informatie opzoeken, beginnen vroeger aan seksuele handelingen. Ook is er een positief verband tussen gerapporteerde seksuele ervaringen enerzijds en informatie over seksuele zaken opzoeken op internet anderzijds (Hawk, 2006). Jongeren

die seksuele informatie op internet waarheidsgetrouw achten, zullen meer ervaring rapporteren wat betreft hun seksueel gedrag (Nikken & de Graaf, 2011). Oudere adolescenten en jongens maken meer gebruik van het internet om informatie over seks op te zoeken (de Graaf & Vanwesenbeeck, 2006). Daarnaast beschouwen impulsieve jongeren en jongens informatie op internet als meer positief en realistisch (McCoul en Haslam, 2001).

Vervolgens is er een vermoeden van moderatie van de variabelen impulsiviteit en realiteitsperceptie op het verband tussen media-invloed en seksueel gedrag van jongeren. Impulsiviteit versterkt dit verband: jongeren die meer impulsief zijn, zullen sterker beïnvloed worden door seksueel expliciet materiaal op hun gedrag (Donohew et al., 2000; Hoyle, 2000).

Een positieve realiteitsperceptie zorgt ook voor een sterker verband tussen blootstelling aan seksueel getinte media enerzijds en seksuele handelingen anderzijds (Nikken & de Graaf, 2011). Jongeren die echter seksueel expliciet materiaal op internet beoordelen als weinig realistisch en onbetrouwbaar, zullen minder invloed ervaren op hun seksueel gedrag.

De realiteitsperceptie van jongeren kan mogelijk ook een mediërende rol spelen op het verband tussen media-invloed en seksueel gedrag (Gerbner et al., 2002). Blootstelling aan seksueel getinte media kan de realiteitsperceptie van seks beïnvloeden. Wanneer seks positief afgebeeld wordt in de media, kan de realiteitsperceptie van jongeren over seks ook positief worden. Deze perceptie heeft op zijn beurt invloed op de seksuele attitudes en gedrag van jongeren.

Methode

Deelnemers

419 jongeren vulden de vragenlijst 'Rollebollen en flikflooiën' in. Het geslacht van de deelnemers was bijna gelijk verdeeld met 213 jongens en 206 meisjes. De jongste deelnemer was 12 jaar, terwijl de leeftijd van oudste 20 jaar en twee maanden bedroeg. De gemiddelde leeftijd was 15 jaar en drie maanden en de standaarddeviatie bedraagt 21 maanden. 64.7% van de jongeren liep school in een ASO richting. 22.4% volgde een technisch secundaire opleiding en 12.9% van de deelnemers was ingeschreven in het BSO. Een grote meerderheid van de deelnemers had de Belgische nationaliteit of was afkomstig van een ander West-Europees land, namelijk 96.2%. De overige 3.8% was van allochtone afkomst. 69.9% van de jongeren leefden in een intact gezin met de biologische vader en moeder.

24.8% van de jongeren had op het moment van de afname een romantische relatie. De gemiddelde duur van zo'n romantische relatie was zeven maanden met een standaarddeviatie van negen maanden. De gemiddelde score voor seksuele voorkeur bedraagt 9.1 op een schaal van 1 tot 10 ($SD = 2.0$), waarbij een score van 10 wijst op een totale heteroseksuele voorkeur.

Gemiddeld gezien denken de jongeren dat ze volgend schooljaar seks willen hebben: 38.9% van de jongeren rapporteerde dat hij of zij volgend schooljaar seks zou willen hebben of is er zeker van. 31.8% daarentegen gaf aan volgend schooljaar zeker geen of waarschijnlijk geen seks te willen. Tenslotte duidde 29.4% van de ondervraagden aan niet te weten of ze volgend schooljaar seks zouden willen hebben.

De meerderheid van de ondervraagde jongeren beschikte over een computer met internet op hun kamer, namelijk 61.1%. Bovendien had 90.9% een sociale netwerksite zoals facebook of twitter. Vooral deze percentages zijn belangrijk voor de onderzoeksvragen die we in deze masterproef zullen toetsen.

De enkele ontbrekende gegevens in de dataset bleken missing at random (Little's MCAR test: normed chi-square (X^2/df) met 1240 vrijheidsgraden = 1.09). Bijgevolg werden de ontbrekende gegevens geschat met het Expectation Maximization algoritme in SPSS. De steekproef blijft hierdoor volledig, met 419 jongeren voor alle analyses.

Meetinstrumenten

Er werd een samenhangende vragenlijst 'Rollebollen en flikflooiën' opgesteld om de verschillende variabelen van de jongeren in kaart te kunnen brengen. Naast de achtergrondgegevens leeftijd, geslacht en studierichting, werden seksueel gedrag, facetten van internetgebruik, gevoeligheid voor peer pressure en impulsiviteit bevraagd. Een groot deel van de vragenlijst is gebaseerd op het schalenboek van Project Stars van de universiteit van Utrecht (Baams, van de Bongardt, & Doornwaard, 2011). Om de vragenlijst iets korter te maken, werd gebruik gemaakt van planned missingness. Drie permutaties werden willekeurig verdeeld onder alle deelnemers. De volledige vragenlijst is toegevoegd als Bijlage 1.

Seksueel gedrag. Seksueel gedrag (Beyers, 2010) wordt in kaart gebracht door middel van 13 opeenvolgende gedragingen: kus op de mond, seksuele opwinding (fantaseren), masturberen (zelfbevrediging), tongkussen, voelen en strelen boven de kleren, voelen en strelen onder de kleren, betasten van elkaars geslachtsdelen, iemand aftrekken of afgetrokken worden, iemand vingeren of gevingerd worden, geslachtsgemeenschap hebben (seks), iemand pijpen of gepijpt worden, iemand beffen of gebekt worden en anale seks. De jongeren duiden telkens aan of ze al dan niet ervaring hebben, wat de leeftijd van de eerste keer was en met wie dit gedrag gesteld werd. Dit kan een toevallige persoon zijn, een vriend/vriendin, een lief, je partner of iemand anders. Cronbach's alpha voor non-genitale ervaringen (kussen tot voelen en strelen) in het onderzoek van Beyers (2010) ligt tussen .67 en .74 voor beide geslachten. Genitaal seksueel gedrag (elkaars geslachtsdelen betasten tot anale seks) heeft een Cronbach's alpha van .91. In ons onderzoek bedroeg Cronbach's alpha respectievelijk .83 voor non-genitale seksuele ervaringen en .93 voor genitale ervaringen.

Bijkomend werd in functie van het toetsen van de onderzoeksvragen de variabele leeftijd van de eerste seksuele ervaringen gecreëerd. Er werd een onderscheid gemaakt tussen eerste niet-genitaal en eerste genitaal gedrag. Hiervoor werd respectievelijk de gemiddelde leeftijd van de eerste vier variabelen (kus op de mond, seksuele opwinding, masturberen en tongkussen) van niet-genitale seksuele ervaring berekend. Cronbach's alpha bedroeg .75 voor deze variabele. De leeftijd van de eerste genitale seksuele ervaring werd vervolgens berekend door de gemiddelde leeftijd van de drie eerste gedragingen (betasten van elkaars geslachtsdelen, iemand aftrekken of

afgetrokken worden, iemand vingeren of gevingerd worden). Hier was Cronbach's alpha⁹⁴. De berekening van de leeftijd van de eerste keer gebeurde natuurlijk enkel voor jongeren die reeds ervaring met seksuele gedragingen. 371 jongeren gaven aan ervaring te hebben met minstens één niet-genitale gedraging, terwijl 141 deelnemers ervaring met genitaal seksueel gedrag rapporteerden.

Facetten van internetgebruik. De verschillende metingen die peilen naar facetten van (seksueel) internetgebruik werden speciaal voor dit onderzoek ontworpen, in samenwerking met de medewerkers van Project Stars in Utrecht, en werden dus nog niet eerder in onderzoek gebruikt.

Toegankelijkheid. Jongeren duiden aan of ze al dan niet beschikken over een computer met internet op hun kamer (Baams et al., 2011).

Sociale netwerksite en informatie sociale netwerksite. Er werd gevraagd of men over een eigen sociale netwerksite of profielsite beschikt. Indien men hier 'ja' antwoordde, werd aan de hand van drie items gevraagd welke informatie jongeren op hun profielsite zetten, bijvoorbeeld foto's of filmjes waar ze er sexy uitzien (Baams et al., 2011). Cronbach's alpha van deze drie items was slechts .44, maar kon niet verbeterd worden door één van de items weg te laten.

Frequentie. Bij de frequentie kon men aanduiden hoeveel dagen per week men internet gebruikt voor zichzelf, namelijk van minder dan een dag tot zeven dagen per week. Ook het aantal uur per dag werd gevraagd: minder dan een uur tot meer dan zes uur per dag. Cronbach's alpha is .88 (Van Rooij & Van den Eijnden, 2007). In huidig onderzoek bedroeg de betrouwbaarheid .51.

Privacy. Het nagaan van de privacy gebeurde als volgt: als jij thuis internet gebruikt, hoe vaak zijn daar andere gezinsleden bij aanwezig (in dezelfde kamer)? Men kon antwoorden op een zespuntenschaal van 'nooit' tot 'altijd', of aanduiden dat men thuis geen internet heeft (Baams et al., 2011). Samen met de vraag of men toegang heeft tot internet op de eigen kamer, werd deze vraag (omgekeerd gescoord) gebruikt als meting van de privacy van het internetgebruik (Cronbach's alpha = .40 voor twee items).

Internet als informatiebron. Vervolgens konden de jongeren via drie items vertellen hoe vaak ze internet als informatiebron gebruiken, bijvoorbeeld: hoe vaak gebruik jij internet om advies te vragen over verliefdheid, verkering en seks? De

antwoordmogelijkheden varieerden op een zespuntenschaal van ‘nooit’ tot ‘drie keer per week of vaker’. Cronbach’s alpha is .77 voor de originele itemset. Deze bestond uit twee stellingen waarop men ‘ja’ of ‘nee’ kon antwoorden, men kon dus niet aanduiden hoeveel keer per week men gebruik maakte van deze informatiebron (de Graaf & Vanwesenbeeck, 2006). De itemset in ons onderzoek had een Cronbach’s alpha van .74.

Ervaring internet als informatiebron. De ervaring van jongeren met internet als informatiebron werd nagegaan met behulp van drie stellingen. Men kon telkens aanduiden of men het al dan niet eens is. Hoge scores op deze items wijzen op een positieve ervaring met gebruik van het internet als informatiebron. Een voorbeeld: op het internet kan ik iets leren over seks zonder dat ik me verlegen hoef te voelen. Cronbach’s alpha is .76 voor de oorspronkelijke itemset (Goodson, McCormick & Evans, 2000). Onze vragenlijst werd deels aangepast. Twee items werden weggelaten en één nieuw item werd toegevoegd, namelijk: op het internet kan ik vragen stellen over seks die ik niet aan mijn ouders of vrienden durf te stellen. In ons onderzoek bedroeg Cronbach’s alpha .85.

Realiteitsperceptie internetcontent. De realiteitsperceptie, dat is hoe waarheidsgetrouw jongeren internetinhouden beoordelen, werd aan de hand van vier nieuwe stellingen bevraagd. Ook hier kon men antwoorden van ‘helemaal mee oneens’ tot ‘helemaal mee eens’. Voorbeelditem: het internet geeft altijd betrouwbare informatie over seks en relaties (Baams et al., 2011). Cronbach’s alpha in onze studie was .82.

Online communicatie over verliefdheid, verkering en seks. Of jongeren al dan niet online communiceren met hun vrienden over verliefdheid, verkering en seks, konden ze rapporteren aan de hand van vier stellingen, bijvoorbeeld “hoe vaak heb jij het op het internet met jouw vrienden of vriendinnen over hoe je seksuele dingen kan doen”. Antwoorden was mogelijk via een zespuntenschaal van ‘nooit’ tot ‘heel vaak’. Deze vragen over online communicatie over seksualiteit werden ook gesteld met betrekking tot mensen die men in het echte leven nooit ziet (de Graaf, Meijer, Poelman, & Vanwesenbeeck, 2005). Cronbach’s alpha in dit onderzoek voor drie items met betrekking tot vrienden bedroeg .92. Voor online communicatie met andere mensen was dit .95.

Communicatie risico’s en realisme internet. Tenslotte werd gepeild naar de communicatie van ouders over de risico’s van het internet. Jongeren duiden bij vier

stellingen aan hoe vaak ouders hen over risico's en realisme vertellen, op een zespuntenschaal van 'nooit' tot 'heel vaak'. Voorbeeld: vertellen jouw ouders jou wel eens dat je nooit persoonlijke informatie moet geven aan vreemden het op internet? (Baams et al., 2011). De Cronbach's alpha in huidig onderzoek bedroeg .93 voor zes items.

Gevoeligheid voor peer pressure. Om de invloed van leeftijdgenoten na te gaan, bevatte onze vragenlijst zes stellingen die jongeren konden scoren op een zespuntenschaal van 'nooit' tot 'heel vaak'. Een voorbeeldstelling is: Ik voel me onder druk gezet om dronken te worden op feestjes. In vorig onderzoek werd dit peer pressure genoemd. Cronbach's alpha loopt van .69 tot .91 voor alle items (Santor, Messervey & Kusumakar, 2000). In dit onderzoek was de betrouwbaarheid voor de zes items .80.

Impulsiviteit. Aan de hand van vijf stellingen werd nagegaan hoe impulsief jongeren zijn. De vijf items met de hoogste factorladingen van de Eysenck Impulsiveness Scale werden hiervoor gebruikt. Op een vijfpuntenschaal van 'helemaal mee oneens' tot 'helemaal mee eens' duiden jongeren hun mening aan. 'Meestal doe en zeg ik dingen zonder er over na te denken' is een voorbeelditem. Cronbach's alpha voor deze vijf items in eerder onderzoek was .69 (Vitaro, Arseneault & Tremblay, 1997). In huidig onderzoek bedroeg Cronbach's alpha .85 voor vier items.

Procedure

Voor dit cross-sectioneel onderzoek werden verschillende Vlaamse middelbare scholen per brief gecontacteerd. Hierin werd gevraagd of men bereid was de leerlingen van 12 tot 18 jaar te laten deelnemen aan dit onderzoek. Dit kon door de jongens en meisjes een vragenlijst te laten invullen die ongeveer één lesuur van 50 minuten in beslag zou nemen. Het Koninklijk Atheneum Waregem, het Koninklijk Atheneum Beveren, het Koninklijk atheneum Gent-Brugge en het Koninklijk Lyceum Gent waren bereid mee te werken. De afname gebeurde in klasgroepen en er was telkens een masterstudent aanwezig zodat de jongeren de mogelijkheid hadden om vragen te stellen. Alle deelnemers ondertekenden een informed consent om hun toestemming te geven. Er werd duidelijk gezegd dat hun antwoorden anoniem verwerkt zouden worden.

Resultaten

Preliminare Analyses

Effecten van achtergrondvariabelen. Eerst en vooral werd nagegaan welke achtergrondvariabelen een significant verband vertoonden met de afhankelijke variabelen in ons onderzoek. Interacties werden niet getest. Uit de MANCOVA-analyses bleek dat leeftijd [$F(2,411) = 98.07, p < .01, \eta^2 = .33$], geslacht [$F(2,411) = 32.56, p < .01, \eta^2 = .14$] en romantische relatie [$F(2,411) = 64.23, p < .01, \eta^2 = .24$] een significant multivariaat verband vertoonden met seksuele ervaring. Studierichting [$F(4,822) = 2.55, p < .05, \eta^2 = .01$] was een randsignificante achtergrondvariabele. Deze analyses zijn gebaseerd op Wilks' Lambda.

Leeftijd had een significant verband met zowel niet-genitale seksuele ervaring [$F(1,412) = 139.56, p < .01, \eta^2 = .25$] als genitale seksuele ervaring [$F(1,412) = 151.26, p < .01, \eta^2 = .27$]. De parameterschattingen toonden zoals verwacht aan dat oudere jongeren meer seksuele ervaring rapporteerden. Daarnaast hing ook de factor geslacht significant samen met niet-genitale seksuele ervaringen [$F(1,412) = 53.53, p < .01, \eta^2 = .12$]. De gemiddeldes toonden aan dat jongens ($M = .73; SD = .02$) meer niet-genitale ervaring hadden dan meisjes ($M = .55; SD = .02$). Het al dan niet hebben van een romantische relatie bleek ook een significant verband te hebben met seksuele ervaringen, zowel op niet-genitale [$F(1,412) = 88.53, p < .01, \eta^2 = .18$] als op genitale ervaring [$F(1,412) = 101.67, p < .01, \eta^2 = .20$]. Zoals te verwachten, hebben jongeren met een romantische partner op beide vlakken meer ervaring (zie Tabel 1).

Tabel 1.

Gemiddelde scores (en standaarddeviatie) in seksuele ervaring als functie van het hebben van een romantische relatie

	Nu romantische relatie	Geen romantische relatie
Niet-genitale seksuele ervaring	.78 (.03)	.50 (.02)
Genitale seksuele ervaring	.44 (.03)	.15 (.02)

Studierichting tenslotte, vertoonde een randsignificant verband met genitale seksuele ervaring [$F(2,412) = 4.55, p < .05, \eta^2 = .02$]. Jongeren uit het ASO ($M = .28$;

$SD = .02$) en TSO ($M = .24$; $SD = .03$) hadden minder genitale seksuele ervaring dan jongeren uit het BSO ($M = .37$; $SD = .03$).

Om effecten van achtergrondvariabelen na te gaan bij leeftijd eerste niet-genitale en genitale seksuele gedragingen, werd voor elk van beide een ANOVA-analyse uitgevoerd. Hieruit bleek dat enkel leeftijd een significant effect had op de leeftijd van de eerste niet-genitale ervaringen [$F(1,365) = 46.56$, $p < .01$, $\eta^2 = .11$]. Ook op de leeftijd van de eerste genitale ervaring had leeftijd een significant effect [$F(1,135) = 29.09$, $p < .01$, $\eta^2 = .18$]. Parameter estimates toonden aan dat oudere jongeren in de steekproef iets later begonnen aan hun seksuele ervaringen dan de jongere deelnemers.

De variabele romantische relatie vertoonde een randsignificant effect op leeftijd eerste genitale ervaring [$F(1,365) = 6.56$, $p < .05$, $\eta^2 = .05$]. Jongeren met een romantische relatie gaan gemiddeld op 14.92 jaar ($SD = 1.10$) van start met genitale ervaringen, terwijl jongeren zonder romantische partner op het moment van de bevraging een paar maanden vroeger starten, namelijk op 14.41 jaar ($SD = 1.28$).

In alle verdere analyses werden leeftijd, geslacht en romantische relatie als controlevariabelen gebruikt.

Exploratieve onderzoeksvragen. De gemiddelde leeftijd van eerste niet-genitale ervaring bedroeg 11.85 jaar ($SD = 1.92$). De leeftijd waarop jongeren hun eerste niet-genitaal gedrag stelden, vindt dus ongeveer plaats tussen 8 en 16 jaar. Voor eerste genitaal gedrag was de gemiddelde leeftijd 14.68 jaar ($SD = 1.21$).

Om na te gaan of de invloed van leeftijdgenoten in verband staat met gerapporteerde seksuele ervaring, werd deze partiële correlatie onderzocht. Peer pressure vertoonde echter geen significante correlatie met niet-genitale seksuele ervaring ($r = .09$, $p > .05$), noch met genitale seksuele ervaring ($r = -.01$, $p > .05$). Peer pressure voorspelde wel ervaring op een jongere leeftijd, zowel niet-genitaal ($r = -.14$, $p < 0.01$) als genitaal ($r = -.25$, $p < .01$).

Het Verband tussen Seksuele Ervaring en Internetgebruik

Meerdere internetvariabelen hingen positief samen met gerapporteerde seksuele ervaring. De partiële correlaties met niet-genitale seksuele ervaring en genitale seksuele ervaring staan weergegeven in Tabel 2. Hieruit blijkt vooral dat hoe meer ervaring jongeren hadden met niet-genitale seksuele gedragingen, hoe vaker ze informatie over

seks opzochten op het internet of hoe vaker ze zelf seksueel getinte informatie online plaatsten, zoals een foto of filmpje. Deze jongeren beschreven ook vaker een positieve beleving van het internet als informatiebron voor het opzoeken van hun vragen op seksueel gebied. Genitale seksuele ervaring correleerde niet met het gebruik van internet als informatiebron. Privacyfactoren in verband met internetgebruik correleerden dan weer positief met ervaring op niet-genitaal seksueel gebied.

Ook het verband tussen niet-genitale seksuele ervaring en realiteitsperceptie was positief. Jongeren die al wat ervaring hebben op seksueel gebied, maar zonder genitaal contact, beoordelen seksuele informatie op internet als waarheidsgetrouw. Tenslotte correleerde online communicatie met vrienden over seks zowel positief met niet-genitale ervaring als met genitale seksuele ervaring, hoewel de correlatie met niet-genitale ervaring iets hoger was. Jongeren die zich seksueel ontwikkelen, praten hierover met hun vrienden via het internet, en dit verband bestaat vooral in het begin van de seksuele carrière.

Tabel 2.

Partiële correlaties tussen seksuele ervaring en internetvariabelen

	Niet-genitale seksuele ervaring	Genitale seksuele ervaring
Frequentie van internetgebruik	.09	.00
Seksinfo op internet plaatsen	.35***	.33***
Privacy van internetgebruik	.14**	.05
Internet als informatiebron	.30***	.07
Positieve beleving internet als informatiebron	.24***	-.05
Realiteitsperceptie seks op internet	.18***	.06
Online communicatie met vrienden over seks	.36***	.22***
Online communicatie met anderen over seks	.13**	.05
Ouderlijke controle over internetgebruik	.07	.01

Noot. Gecontroleerd voor leeftijd, geslacht en het hebben van een romantische relatie

** $p < .01$, *** $p < .001$.

Om na te gaan of internetvariabelen een significante invloed uitoefenden op niet-genitale seksueel gerapporteerde ervaring, na controle van leeftijd, geslacht en romantische relatie, werd een hiërarchische regressieanalyse uitgevoerd met alle onafhankelijke variabelen uit Tabel 2. Internetvariabelen voegden inderdaad een predictie toe op niet-genitale seksuele ervaring [$F(9,406) = 16.93; p < .01$]. Het plaatsen van seksueel getinte informatie ($\beta = .22; p < .01$), het internet gebruiken als informatiebron ($\beta = .10; p < .01$), een positieve beleving van het internet als informatiebron ($\beta = .11; p < .01$) en online communicatie met vrienden over seks ($\beta = .21; p < .01$) voorspelden allen een significant deel van de niet-genitale ervaring die jongeren rapporteerden. Het effect van meer privacy tijdens het internetgebruik was randsignificant ($\beta = .08; p < .05$). De totale verklaarde variantie in niet-genitale ervaring door de internetvariabelen was 35.3 %.

Ook genitale seksuele ervaring kon voorspeld worden door sommige internetvariabelen, na controle voor achtergrondvariabelen [$F(9,406) = 7.95; p < .01$]. Na hiërarchische regressieanalyse bleken het plaatsen van seksueel getinte informatie op het internet ($\beta = .24; p < .01$) en online communicatie met vrienden over seks een significant effect te hebben ($\beta = .15; p < .01$). Zoals eerder vermeld, bleken de effecten van internetvariabelen kleiner te zijn bij genitaal seksueel gedrag. De totale verklaarde variantie bedroeg hier 15.1 %.

Om na te gaan of er een samenhang was tussen de leeftijd van de eerste seksuele contacten en internetvariabelen, werden de partiële correlaties tussen de leeftijd van de eerste niet-genitale en eerste genitale seksuele ervaringen enerzijds en internetgebruik anderzijds berekend. Enkel een positieve beleving van het internet als informatiebron correleerde licht positief en dus met een latere leeftijd van het eerste niet-genitaal gedrag ($r = .13; p < .05$). Dit wijst er op dat de leeftijd waarop jongeren hun eerste seksuele ervaring beleven, niet of nauwelijks in verband staat met hun internetgebruik rond seksualiteit.

Het Verband tussen Leeftijd en Internetgebruik

Om na te gaan of er een verband is tussen leeftijd en de verschillende internetvariabelen, werden de partiële correlaties hiertussen berekend (zie Tabel 3). Leeftijd bleek positief te correleren met een positieve beleving van het internet als bron

voor seksuele informatie. Ook online communicatie over seks met vrienden bleek samen te hangen met de leeftijd van jongeren. Frequentie van internetgebruik vertoonde een randsignificant positief verband met leeftijd. Slechts één internetvariabele correleerde negatief met leeftijd, namelijk ouderlijke controle over internetgebruik.

	Leeftijd
Frequentie van internetgebruik	.11*
Seksinfo op internet plaatsen	.05
Privacy van internetgebruik	-.01
Internet als informatiebron	-.01
Positieve beleving internet als informatiebron	.18***
Realiteitsperceptie seks op internet	.05
Online communicatie met vrienden over seks	.14**
Online communicatie met anderen over seks	-.02
Ouderlijke controle over internetgebruik	-.18***

Noot. Gecontroleerd voor geslacht en het hebben van een romantische relatie

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$.

Het Verband tussen Impulsiviteit en Internetgebruik

Om de onderzoeksvraag die peilt naar het verband tussen impulsiviteit bij jongeren en internetgebruik te onderzoeken, werden partiële correlaties berekend, gecontroleerd voor leeftijd, geslacht en het hebben van een romantische relatie. Er was geen significante correlatie tussen impulsiviteit en het internet gebruiken als bron om seksuele informatie op te zoeken, noch ervaarden impulsieve jongeren meer ouderlijke regels over hun internetgebruik. Echter, jongeren die online communiceerden met vrienden over seks, bleken ook impulsieve kenmerken te rapporteren ($r = .13$; $p < .01$), net als jongeren die online met anderen communiceerden over seks ($r = .10$; $p < .05$). Realiteitsperceptie correleerde randsignificant met impulsiviteit ($r = .10$; $p < .05$). Seksueel getinte info op het internet plaatsen, vertoonde ook een samenhang met

impulsiviteit ($r = .13$; $p < .01$). Een positieve beleving van het internet als informatiebron, vertoonde ten slotte ook een randsignificante samenhang met impulsieve kenmerken ($r = .11$; $p < .05$). Dit zijn eerder kleine correlaties, maar wijzen wel op het belang van impulsieve kenmerken voor het seksuele internetgebruik van jongeren.

Realiteitsperceptie als Moderator van het Verband tussen Media-invloed en Seksueel Gedrag

Een hiërarchische regressieanalyse met als controlevariabelen geslacht, romantische relatie en leeftijd werd uitgevoerd om te testen of realiteitsperceptie een moderator is van het verband tussen media-invloed en seksueel gedrag. De hoofdeffecten van de negen variabelen van internetgebruik werden zowel getoetst op niet-genitale seksuele ervaring als op genitale seksuele ervaring. Vervolgens werden ook de interactie-effecten van realiteitsperceptie met die negen internetvariabelen geanalyseerd. In navolging van Aiken en West (1991) en Jaccard en Turrisi (2003) werden de internetvariabelen en realiteitsperceptie eerst gecentreerd (z -scores) en vervolgens werden met deze gecentreerde scores producttermen berekend voor de interacties. In Stap 1 van de hiërarchische regressie-analyses werden telkens de achtergrondvariabelen ingebracht, in Stap 2 de hoofdeffecten, en in Stap 3 de interactiecomponent. Om na te gaan of de interactie significant was, werd gefocust op de extra verklaarde variantie in de uitkomstvariabele in Stap 3. Als deze significant was, werden bijkomende analyses gedaan (Cohen & Cohen, 1983) in hoog- en laaggroepen van de moderator realiteitsperceptie, naar het verband tussen de internetvariabele en het seksuele gedrag van de jongeren.

De resultaten met als uitkomstvariabele niet-genitale ervaring toonden aan dat geen enkele interactie significant was. De p -waarde van R^2 change varieerde van .26 voor seksueel getinte informatie opzoeken op het internet tot .90 voor een positieve beleving van internet als informatiebron.

Bij genitale seksuele ervaring was er ook geen enkele significante interactie tussen realiteitsperceptie en media-invloed. Zelf informatie op het internet plaatsen had een p -waarde van .12, terwijl een positieve beleving van het internet als informatiebron een p -waarde van .90 had. De overige p -waarden liggen tussen deze twee cijfers.

De interactie-analyses bij de leeftijd van het eerste niet-genitaal gedrag leverde ook geen significante resultaten op. De kleinste p -waarde was .12 bij zelf seksueel getinte info op internet plaatsen, de grootste .87 voor ouderlijke guidance bij het internetgebruik.

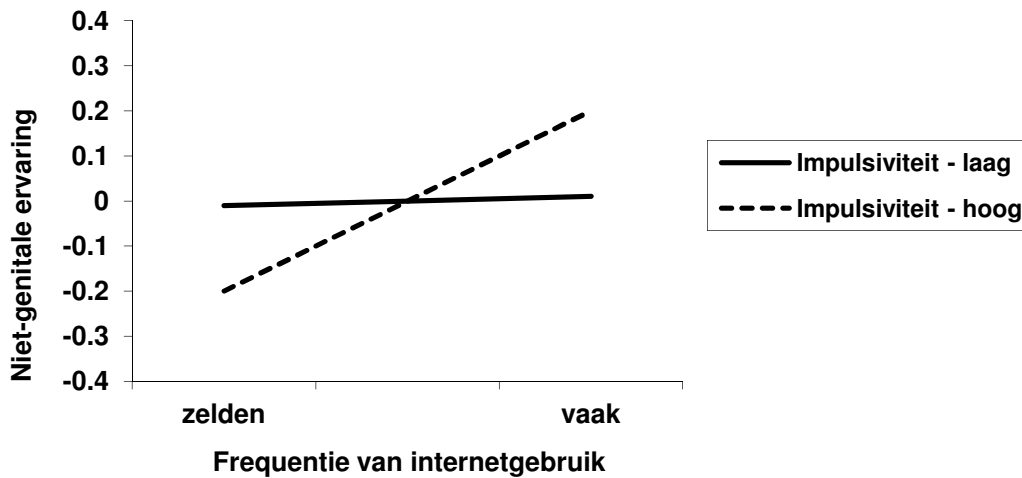
Bij de uitkomstvariabele leeftijd eerste genitaal gedrag lag de range van p -waarden tussen .13 voor online communicatie met vrienden en .66 voor zelf info op het internet plaatsen. Ook deze analyse leverde dus geen significante resultaten op. Realiteitsperceptie is dus geen moderator van de invloed van internetgebruik op de ervaring en timing van seksualiteit bij jongeren.

Impulsiviteit als Moderator van het Verband tussen Media-invloed en Seksueel Gedrag

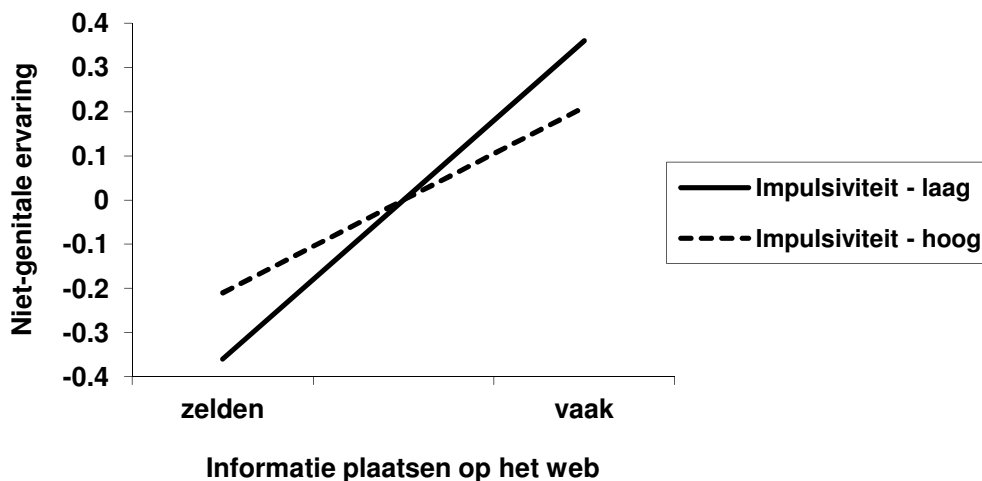
Analoog aan de moderatie-analyses voor realiteitsperceptie, werden de interactie-effecten van impulsiviteit berekend op de invloed van internetgebruik op niet-genitaal gedrag, genitaal gedrag, leeftijd eerste niet-genitale ervaring en leeftijd eerste genitale ervaring. Voor elk van deze uitkomstvariabelen werden negen interactietermen tussen de z -scores van de internetvariabelen en de z -score van impulsiviteit onderzocht.

Bij niet-genitale seksuele ervaring bleken meerdere interactietermen significant of randsignificant te zijn. Hierop werden vervolganalyses uitgevoerd, waarbij jongeren met een hoge score op impulsiviteit vergeleken werden met jongeren die hier laag op scoorden. De resultaten zijn te vinden in onderstaande figuren. Impulsiviteit bleek een moderator te zijn van het effect van frequentie van internetgebruik ($\beta = .07$; $p < .10$). Niet-genitale seksuele ervaring kon enkel bij jongeren die hoog scoorden op impulsiviteit voorspeld worden door frequentie van het internetgebruik (zie Figuur 1).

Ook bij zelf seksuele informatie op het internet plaatsen bleek impulsiviteit een moderator te zijn in het voorspellen van niet-genitale seksuele ervaring ($\beta = -.06$; $p < .10$). Zowel bij hoog impulsief als bij laag impulsief scorende jongeren voorspelde de mate waarin men seksueel getinte informatie op het internet plaatste hun niet-genitale ervaringen. Bij deelnemers die een lage score van impulsiviteit rapporteerden, was dit effect echter sterker (zie Figuur 2).

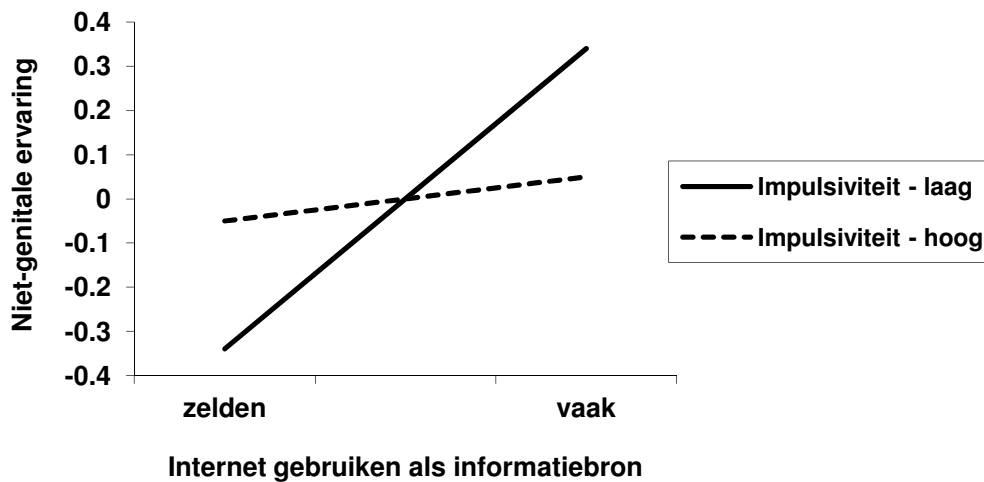

Figuur 1. Interactie tussen frequentie van internetgebruik en impulsiviteit in de voorspelling van niet-genitale ervaring.

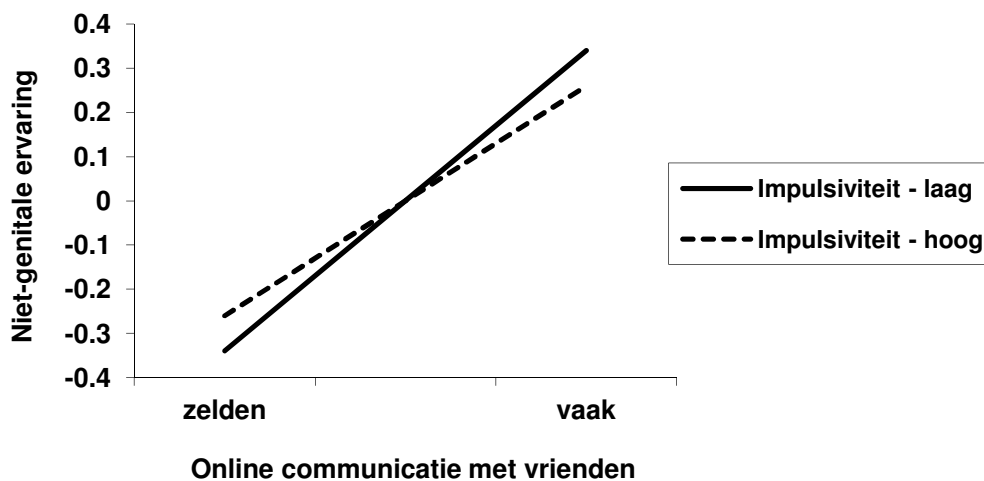
Figuur 2. Interactie tussen het plaatsen van informatie op het web en impulsiviteit in de voorspelling van niet-genitale ervaring.

Impulsiviteit modereerde ook het verband tussen internet gebruiken als informatiebron en niet-genitale seksuele ervaring ($\beta = -.07$; $p < .05$). Bij jongeren die laag scoorden op impulsiviteit, voorspelt de mate waarin men gebruik maakt van het internet als informatiebron meer niet-genitale ervaringen. Bij een hoge score op impulsiviteit is dit verband minder sterk aanwezig (zie Figuur 3).

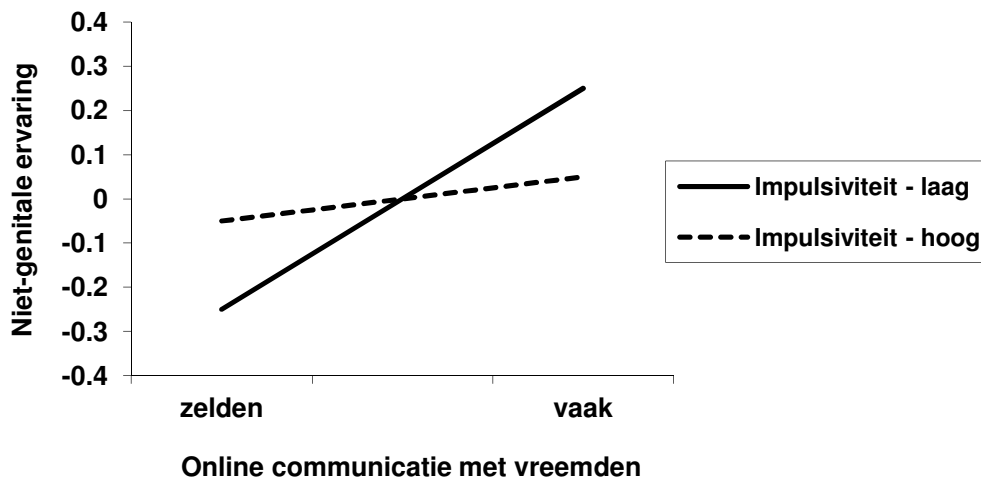

Figuur 3. Interactie tussen het internet gebruiken als informatiebron en impulsiviteit in de voorspelling van niet-genitale ervaring.

Ook bij online communicatie met vrienden speelde impulsiviteit een modererende rol in het voorspellen van niet-genitaal gedrag van jongeren ($\beta = -.06$; $p < .10$). Online communicatie met vrienden over seks hing positief samen met meer niet-genitale ervaring. Dit verband was sterker bij jongeren die laag scoorden op impulsiviteit, hoewel het om een klein verschil in effect-grootte gaat (zie Figuur 4).

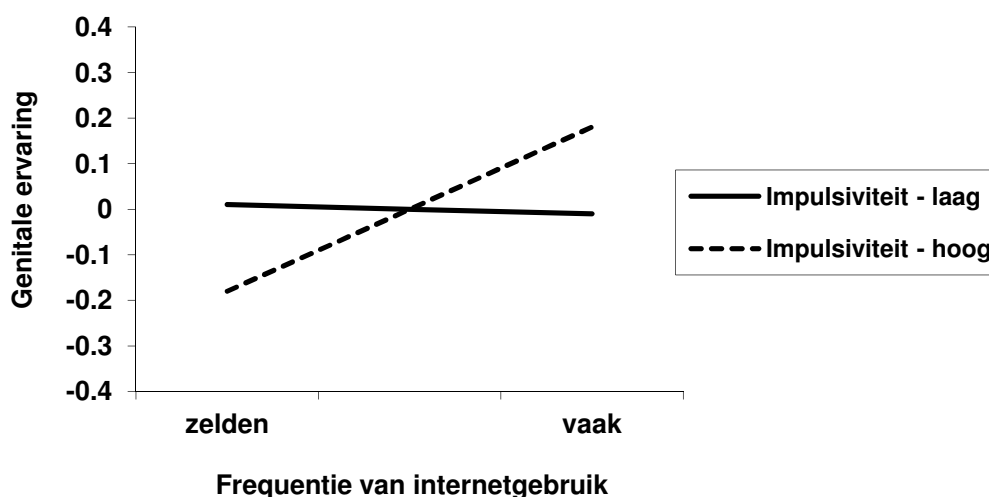

Figuur 4. Interactie tussen online communicatie met vrienden over seks en impulsiviteit in de voorspelling van niet-genitale ervaring.

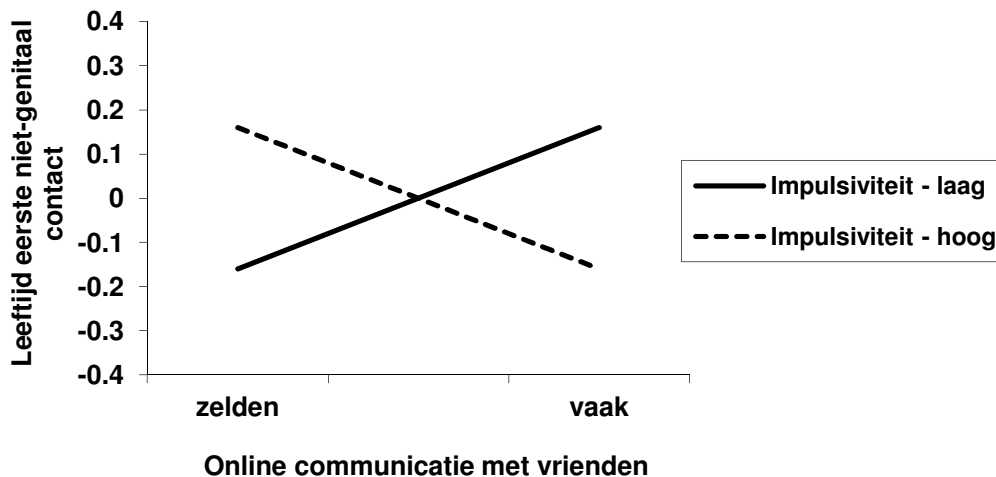
Figuur 5. Interactie tussen online communicatie met vreemden over seks en impulsiviteit in de voorspelling van niet-genitale ervaring.

Het verband tussen online communicatie met vreemden over seks enerzijds en niet-genitale ervaring anderzijds bleek sterker te zijn bij jongeren die laag scoorden op impulsiviteit ($\beta = -.11$; $p < .01$). Bij deze jongeren voorspelt de mate waarin men online communiceert met vreemden over seksueel getinte zaken meer niet-genitale ervaring van de jongere en dit is niet het geval bij jongeren die hoog scoorden op impulsiviteit (zie Figuur 5).

Figuur 6. Interactie tussen de frequentie van internetgebruik en impulsiviteit in de voorspelling van genitale ervaring.

Ook genitale seksuele ervaring kon voorspeld worden door de interactie van impulsiviteit met de frequentie van internetgebruik ($\beta = .12$; $p < .001$). Bij jongeren die hoog scoorden op impulsiviteit voorspelde vaak gebruik maken van het web om iets op te zoeken meer genitale seksuele ervaring. Wanneer jongeren laag scoorden op impulsiviteit, was dit verband minder aanwezig (zie Figuur 6).

Figuur 7. Interactie tussen online communicatie met vrienden en impulsiviteit in de voorspelling van de leeftijd van het eerste niet-genitaal contact.

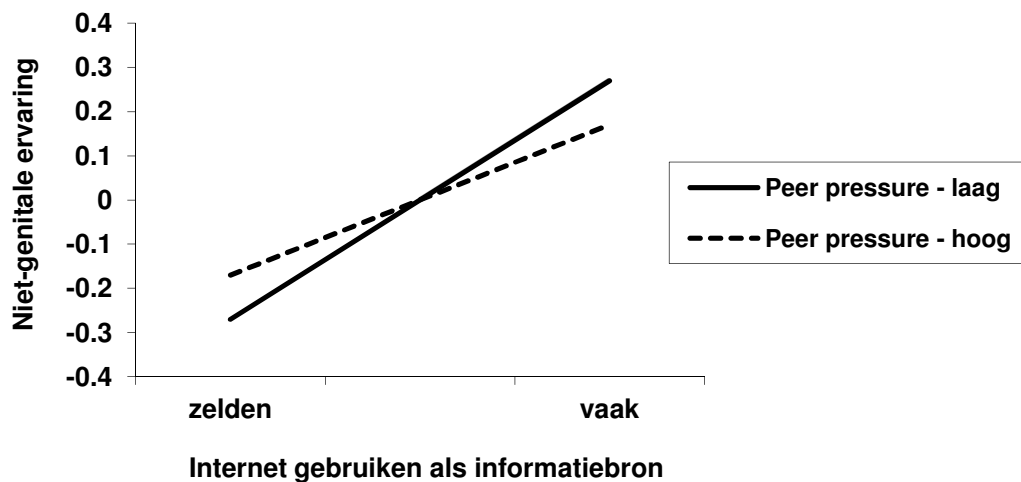
Impulsiviteit modereerde ook sterk het verband tussen online communicatie met vrienden over seks en de leeftijd van het eerste niet-genitaal contact ($\beta = -.09$; $p < .10$). Laag impulsief scorende jongeren vertoonden een duidelijk positief verband tussen deze internetvariabele en de leeftijd waarop ze de eerste niet-genitale ervaringen opdoen. Vaak online communiceren wijst op een latere leeftijd van eerste niet-genitale ervaring. Bij jongeren die echter een hoge score op impulsiviteit rapporteerden, was er een negatief verband: veel online communiceren met vrienden over seks, voorspelde het eerste niet-genitaal contact op jongere leeftijd dan wanneer men zelden online praat over seks (zie Figuur 7).

Bij de leeftijd van het eerste genitaal contact zijn er geen significante interacties. Impulsiviteit modereert hier niet op het verband tussen internetvariabelen en de leeftijd waarop men de eerste genitale ervaringen beleeft.

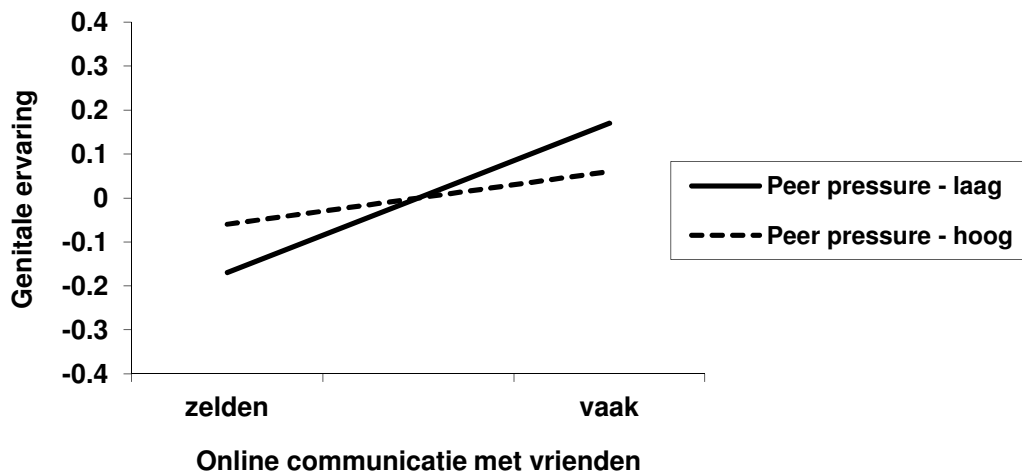
Peer pressure als Moderator van het Verband tussen Media-invloed en Seksueel gedrag

Om na te gaan of peer pressure een moderator was van het verband tussen internetvariabelen en seksueel gedrag enerzijds en tussen internetvariabelen en leeftijd van de eerste seksuele ervaringen anderzijds, werden interactie-analyses met de z-scores van alle internetvariabelen en de z-score van peer pressure getoetst. Uit de resultaten bleek dat een aantal interacties significant waren, waarbij opvolganalyses meer duidelijkheid brachten. Jongeren met een hoge score voor peer pressure werden vergeleken met jongeren die hier een lage score op hadden.

Niet-genitale seksuele ervaring kon voorspeld worden door de interactie tussen peer pressure en de frequentie van internet gebruiken als informatiebron ($\beta = -.09$; $p < .05$). Jongeren die vaak seksueel getinte informatie opzochten op het web, bleken meer niet-genitale ervaring te rapporteren. Bij deelnemers die ook een lage score van peer pressure hadden, was dit verband sterker (zie Figuur 8).

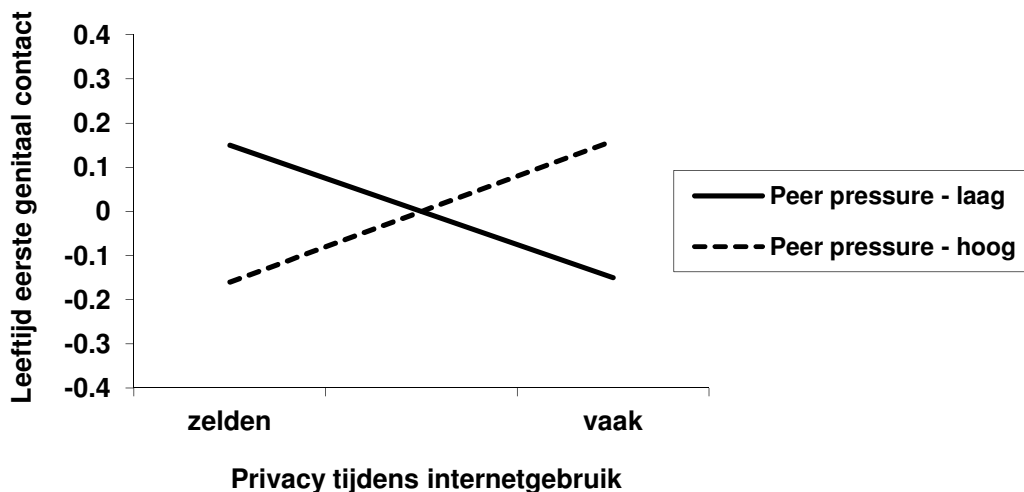

Figuur 8. Interactie tussen internet gebruiken als informatiebron en peer pressure in de voorspelling van niet-genitale ervaring.

Figuur 9. Interactie tussen online communicatie met vrienden en peer pressure in de voorspelling van genitale ervaring.

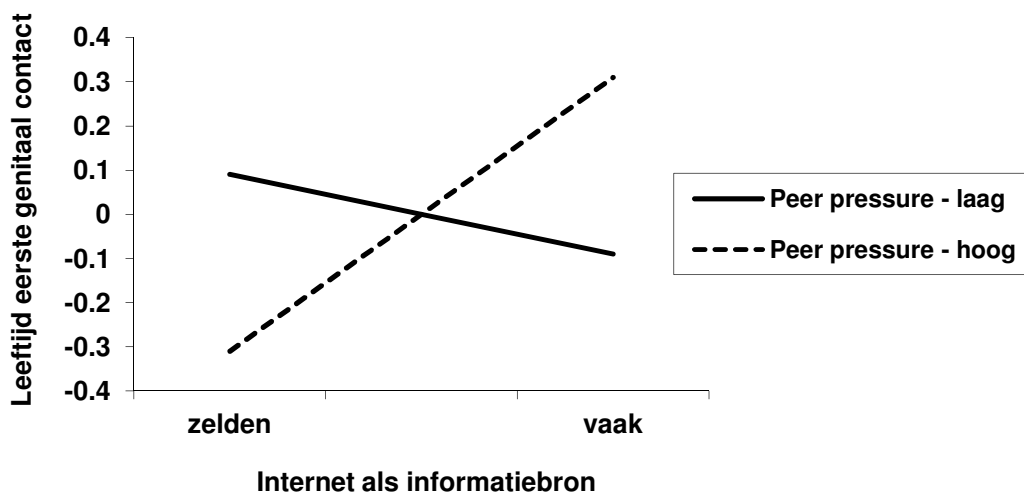
De interactie tussen online communicatie met vrienden over seks en peer pressure bleek randsignificant te zijn ($\beta = -.06$; $p < .10$). Desondanks modereerde peer pressure het verband tussen online communicatie met vrienden over seks en genitale ervaring. Bij jongeren waarbij een lage score voor peer pressure aanwezig was, bleek het verband sterker te zijn dan bij jongeren die hoog scoorden op peer pressure (zie Figuur 9).

Figuur 10. Interactie tussen privacy van internetgebruik en peer pressure in de voorspelling van de leeftijd van het eerste genitaal contact.

De interactie tussen de peer pressure en privacy tijdens het internetgebruik was randsignificant in de voorspelling van de leeftijd van het eerste genitaal contact ($\beta = -.13$; $p < .10$). Jongeren die hoog scoorden op peer pressure en vaak in privacy op internet surfden, zullen op latere leeftijd hun eerste genitaal contact ervaren. Bij jongeren die laag scoorden op peer pressure werd dit verband gemodereerd. Deze leeftijd zal jonger zijn bij jongeren die weinig peer pressure rapporteerden en vaak in privacy op internet kunnen (zie *Figuur 10*).

Peer pressure modereerde tot slot ook het verband tussen internet gebruiken als informatiebron en de leeftijd waarop jongeren hun eerste genitaal contact beleven. De interactie tussen deze laatste twee variabelen bleek randsignificant ($\beta = .15$; $p < .10$). Bij jongeren met een hoge score voor peer pressure, voorspelde vaak het internet gebruiken als informatiebron een oudere leeftijd van eerste genitale ervaring. Wanneer jongeren echter een lage score voor peer pressure rapporteerden, bleek vaak gebruik maken van het internet als informatiebron samen te hangen met een jongere leeftijd waarop men de eerste genitale ervaring beleefde (Zie *Figuur 11*).

Figuur 11. Interactie tussen internet als informatiebron en peer pressure in de voorspelling van de leeftijd van het eerste genitaal contact.

Discussie

Bespreking van de Resultaten

Achtergrond. Zoals verwacht en zoals ook al eerder aangetoond in onderzoek (vb. Rosenthal, 1997; de Graaf et al., 2012) is er een positief verband tussen leeftijd en niet-genitale seksuele ervaring enerzijds, en genitale seksuele ervaring anderzijds: hoe ouder men is, hoe meer seksuele ervaring men heeft. Dit wijst op een gezonde seksuele ontwikkeling waarbij jongere deelnemers minder ervaring rapporteren dan oudere. Oudere jongeren in ons onderzoek begonnen wel iets later aan hun seksuele ervaringen dan jongere adolescenten. De leeftijdsverschillen in ons onderzoek zijn echter te klein om dit laatste echt als een cohorteffect te interpreteren.

Jongens vertonen iets meer ervaring op niet-genitaal vlak. Mogelijks is dit te wijten aan het groter percentage jongens dat ervaring heeft met masturbatie: 82% van de jongens geeft aan dit vaak te doen, terwijl dit bij meisjes slechts 46% is (Beyers, 2010). Bij genitale gedragingen is er geen geslachtsverschil, jongeren moeten namelijk met twee zijn om genitaal seksueel gedrag te stellen en deze partner is meestal van het andere geslacht. Voor de leeftijd van de eerste keer waren er geen verschillen tussen jongens en meisjes. Dit patroon van geslachtsverschillen heeft mogelijk te maken met de betekenis die jongeren geven aan seksualiteit: jongens geven een positieve evaluatie aan veel ervaring, terwijl dit voor meisjes tegenovergesteld is (de Wit et al., 2007).

Jongeren die op het moment van de bevraging een romantische partner hebben, rapporteren meer seksuele ervaring. Dit wijst op een gezonde seksuele ontwikkeling waarbij jongeren hun eerste seksueel gedrag wensen te beleven met hun lief of partner en minder met een gewone vriend/vriendin of onbekende persoon. Het toont dus aan dat seksualiteit voor jongeren deel is van een romantische relatie (Beyers, 2010).

Uit vorig onderzoek bleek dat jongeren uit het ASO minder seksuele ervaring hadden in vergelijking met jongeren uit TSO of BSO (Beyers, 2010; Hublet et al., 2011). Dat wordt bevestigd in ons onderzoek waarin vooral jongeren uit het BSO meer ervaring toonden, jongeren uit het ASO en TSO verschilden nauwelijks qua seksuele ervaring.

De leeftijd van de eerste seksuele ervaring gerapporteerd in deze studie, bevestigt gelijkaardige resultaten zoals uit het onderzoek van Sensoa (2005). Rond de gemiddelde leeftijd van 12 jaar beginnen jongeren met niet-genitale gedragingen zoals

een kus op de mond. Genitale ervaringen beginnen gemiddeld net voor de leeftijd van 15 jaar. Dit wijst er op dat de jongeren uit deze studie alvast niet extreem vroeg beginnen aan hun seksuele carrière, maar op een algemeen aanvaarde leeftijd starten.

Dat peer pressure niet in verband staat met seksuele ervaringen, gaat in tegen de hypothese van deze studie. Vorig onderzoek toonde immers aan dat jongens van 15 tot 17 jaar druk van leeftijdgenoten ervaarden om seksueel actief te zijn (Allen, 2003). Dit is echter een Amerikaans onderzoek, misschien liggen culturele verschillen aan de basis van deze resultaten. In huidig onderzoek werd ook niet specifiek de vraag gesteld of jongeren druk van leeftijdgenoten ervaarden op seksueel gebied, enkel algemene peer pressure werd bevraagd. De leeftijd waarop het eerste seksueel contact beleefd wordt, ondervindt wel invloed van leeftijdgenoten. Jongeren lijken dus geen druk te ondervinden om seksuele ervaring te hebben, maar wel op het tijdstip waarop ze seksueel actief worden.

Het positief verband tussen de leeftijd van de jongere en zijn/haar internetgebruik is een te verwachten resultaat en maakt deel uit van een gezonde ontwikkeling. Hoe ouder de jongere, hoe minder controle ouders zullen uitoefenen rond het internetgebruik van hun zoon of dochter. De hypothese op basis van vorig onderzoek die stelt dat oudere jongeren meer gebruik maken van zoekmachines (Poot, 2007) kan worden weerlegd, er is namelijk geen verband tussen leeftijd en het internet gebruiken als informatiebron.

Media-invloed. Zoals men verwacht op basis van de hypothesen, spelen verschillende internetvariabelen een belangrijke rol in het leven van jongeren, specifiek voor hun seksuele ontwikkeling.

Seksueel getinte informatie op het web plaatsen voorspelt een deel van de niet-genitale én genitale seksuele ervaring van jongeren. Jongeren die zich hier mee bezighouden, vertonen in het echte leven ook duidelijk meer seksuele ervaring. Dit is een bevestiging van de hypothese dat het gedrag van jongeren beïnvloed kan worden door hoe ze actief omgaan met het internet.

Enkel jongeren hun niet-genitale seksuele ervaring kan voorspelt worden door het internet actief te gebruiken om informatie op te zoeken. Jongeren in deze exploratiefase van de seksuele ontwikkeling ondervinden dus een duidelijke invloed van de

media. Dit bevestigt deels de vooropgestelde hypothese (Hawk, 2006). Een mogelijke verklaring hiervoor kan zijn dat jongeren die reeds meer ervaring hebben, hun vragen zelf kunnen beantwoorden door eigen ondervindingen en daardoor minder moeten opzoeken. Zo zijn ze dus ook niet meer gevoelig voor media-invloed.

Jongeren die het een positieve beleving vinden om seksueel getinte informatie via internet te bekomen, zullen meer seksuele ervaring hebben op niet-genitaal gebied. Ook hier worden enkel jongeren die zich in het begin van de seksuele ontwikkeling bevinden, door de media beïnvloed.

De hypothese dat jongeren die seksuele informatie op internet realistisch achten, meer seksueel gedrag zullen rapporteren, is deels bevestigd en geldt enkel voor niet-genitaal seksueel gedrag. Jongeren die reeds genitale seksuele ervaring hebben, vertonen geen verband met realiteitsperceptie van seksuele informatie op internet. Een verklaring hiervoor kan zijn dat jongeren die reeds seks hebben gehad, dankzij hun eigen ervaring weten dat foto's of filmpjes van seksueel getinte zaken op internet niet altijd waarheidsgetrouw zijn.

Daarnaast is er geen verband tussen realiteitsperceptie en impulsiviteit. De hypothese die stelt dat impulsieve jongeren informatie op internet als meer positief en realistisch beschouwen (McCoul & Haslam, 2001), kan hier dus verworpen worden. Het onderzoek van McCoul en Haslam (2001) onderzocht echter het seksueel risicogedrag bij volwassenen, terwijl het huidig onderzoek peilt naar impulsiviteit bij jongeren. Dit kan verklaren waarom impulsieve jongeren in dit onderzoek niet gevoeliger zijn om seksuele informatie als realistisch te beschouwen.

Online communicatie met vrienden over seks voorspelt beide vormen van seksueel gedrag. Hoe meer jongeren chatten of op een sociale netwerksite communiceren met hun vrienden over seksuele zaken, hoe meer seksuele ervaring ze zelf zullen hebben. Ook vorig onderzoek bevestigde de belangrijke rol van chatprogramma's in het leven van jongeren (Poot, 2007). Online communicatie met vreemden hangt enkel samen met niet-genitale ervaring. Waarschijnlijk babbelen jongeren online over seks als ze hier reeds iets kunnen over vertellen en dus seksuele ervaring hebben.

De leeftijd van het eerste seksueel gedrag van jongeren staat nauwelijks in verband met hun internetgebruik. De hypothese die stelt dat jongeren die meer seksueel

getinte informatie opzoeken, vroeger starten met hun seksuele ontwikkeling geldt dus niet, terwijl ze het internet wel degelijk gebruiken in functie van hun seksueel gedrag. Dit vormt, samen met bovenstaande verbanden tussen media-gebruik en seksueel gedrag, evidentie voor het Media Practice Model (Steele, 1999). Jongeren kiezen vanuit hun eigen ervaringen welke media ze gebruiken en dit versnelt hun seksuele ontwikkeling niet. Collins et al. (2004) beweerde nochtans het tegendeel: blootstelling aan seksueel getint materiaal vervroegt de leeftijd van de eerste keer. Dit onderzoek gaat echter over de invloed van tv, die in huidig onderzoek buiten beschouwing gelaten is. Verder is het ook een studie uit de Verenigde Staten, waar jongeren mogelijk vaker worden blootgesteld aan seks in de media in vergelijking met Vlaanderen.

Algemeen kan gesteld worden dat niet-genitale seksuele ervaringen vaker een positief verband vertonen met media-invloed zoals het internet gebruiken om informatie op te zoeken, zelf iets online te plaatsen of om te chatten met vrienden over de seksuele ontwikkeling. Genitale seksuele ervaring hangt veel minder samen met het internetgebruik van de jongeren en blijkt dus minder vatbaar te zijn voor media-invloeden. Dit bevestigt het hierboven gelanceerde idee, dat informatie op het internet en internetgebruik vooral van belang is tijdens de eerste stappen in de seksuele ontwikkeling, het niet-genitale seksuele gedrag. Nadien, als jongeren ouder zijn en ook al genitale ervaring hebben, wordt het internet minder belangrijk.

Realiteitsperceptie als moderator van het verband tussen media-invloed en seksueel gedrag. In tegenstelling tot de hypothese, is realiteitsperceptie geen moderator van het verband tussen de media-invloed en het seksueel gedrag bij jongeren. Of jongeren seksuele foto's of filmpjes al dan niet realistisch vinden, verandert niets aan het bestaande verband tussen hun internetgebruik en hun seksuele ervaringen of de leeftijd van de eerste keer. Nikken & de Graaf (2011) gaven nochtans aan dat het zien van porno de latere seksuele ervaring van jongens voorspelde, als jongens deze als realistisch beoordelen. Het verschil met de vorige studie kan liggen in het feit dat in huidig onderzoek de invloed van porno niet onderzocht werd, maar eerder zaken als hoe vaak jongeren internet gebruiken om info op te zoeken of zelf op het web te plaatsen. Het verband tussen realiteitsperceptie en initieel seksueel gedrag lijkt toch aan te tonen dat er een link is bij het begin van de seksuele carrière. In huidig onderzoek is er echter

weinig verschil in realiteitsperceptie, vermoedelijk door de jonge leeftijd van de deelnemers. Ze hebben blijkbaar eenzelfde visie op hoe waarheidsgetrouw seksuele info is, waardoor de link mogelijk niet duidelijk wordt.

Impulsiviteit als moderator van het verband tussen media-invloed en seksueel gedrag. Of jongeren al dan niet impulsieve kenmerken vertonen, bepaalt hoe het internet een invloed heeft op hun seksueel gedrag. Bij hoog impulsieve jongeren zal vaak gebruik maken van het internet leiden tot meer seksueel gedrag, zowel voor beginnend gedrag zoals kussen op de mond, als voor geslachtsgemeenschap zelf. Dit bevestigt de hypothese die deze masterproef naar voor schuift, namelijk dat sterke impulsiviteit het effect van internetgebruik op de seksualiteit van jongeren versterkt. In lijn hiermee vonden we ook dat hoog impulsieve jongeren die vaak online communiceren met vrienden over seks, vroeger starten met hun eerste niet-genitale seksuele ervaringen. Bij laag impulsieve jongeren voorspelde deze online communicatie over seks helemaal niet de timing van hun seksuele carrière. Hollander & Evers toonden ook al aan dat jongeren die falen om aan een verleiding te weerstaan en dus impulsief zijn, schadelijke gevolgen kunnen ondervinden (2001). Donohew et al. en Hoyle vonden gelijkaardige resultaten (2000). Ook hier bleken impulsieve mensen vlugger seksueel gedrag te stellen, wat risico's kan teweeg brengen. Impulsiviteit bij jongeren zorgt hier dus voor een negatief effect op hun seksuele ontwikkeling.

Bij andere vormen van media-gebruik én bij niet-genitale ervaring speelt impulsiviteit echter een andere, ja zelfs een beschermende rol. Hier leidt een lage score op impulsiviteit bij de jongeren tot een sterkere voorspelling van hun niet-genitale seksueel gedrag door seksueel internetgebruik. Dit geldt bij zelf informatie op het web plaatsen, bij het internet gebruiken als informatiebron en bij online communiceren over seks. Wanneer men rekening houdt met het feit dat jongeren die meer gebruik maken van het internet in verband met seks, gemiddeld meer impulsief zijn, kan men deze tegenstelling verklaren. Jongeren die zich in het begin van hun seksuele carrière bevinden, gaan weinig impulsief om met het internet, maar zijn er zich eerder bewust van. Hun internetgedrag is gecontroleerd, want zelf informatie over seksualiteit op het web plaatsen doen jongeren niet impulsief. Hierdoor kunnen ze nog meer exploreren op seksueel gebied.

Peer pressure als moderator van het verband tussen media-invloed en seksueel gedrag. In tegenstelling tot de hypothesen, zijn jongeren die weinig druk van leeftijdgenoten ervaren meer beïnvloed door de media op hun seksueel gedrag. Hoe vaker jongeren gebruik maken van het internet als informatiebron, hoe meer niet-genitale ervaring ze hebben. Dit verband is sterker bij jongeren die weinig peer pressure ervaren. Bovendien leidt vaak online communiceren met vrienden over seks tot meer genitale seksuele ervaring bij jongeren die een mindere mate van peer pressure vermelden. De invloed van leeftijdsgenoten blijkt dus eerder een beschermende factor te zijn tegen de uitlokkende invloed van het internet.

Daarnaast starten jongeren die weinig druk van leeftijdgenoten ervaren vroeger met hun seksuele ontwikkeling, wanneer ze veel privacy ervaren tijdens het internetgebruik of wanneer ze veel gebruik maken van het internet als informatiebron. De leeftijd waarop men het eerste genitaal contact heeft, zoals de eerste keer seks of de eerste keer pijpen, is hierdoor jonger. Ook hier gaat peer pressure een beschermende rol spelen, want veel invloed van leeftijdgenoten zorgt ervoor dat vaak in privacy het internet gebruiken om seksuele info op te zoeken, samengaat met een latere leeftijd van de eerste genitale ervaring. Vlaamse jongeren ervaren mogelijk een positieve druk van leeftijdgenoten om voorzichtig te zijn, in tegenstelling tot het onderzoek van Allen, waar jongeren peer pressure ondervonden om seksueel actief te zijn (2003). Misschien sporen jongeren elkaar aan om nog geen seksuele ervaringen op te doen, en zeker niet op een te jonge leeftijd. Ook meer recente Amerikaanse onderzoeken wijzen in de goede richting: hedendaagse jongeren zouden hun vrienden aansporen om minder negatief gedrag te stellen, en meer positief (Swanbrow, 2007).

Opnieuw bieden bovenstaande resultaten deels evidentie voor het Media Practice Model van Steele (1999). Het feit dat impulsiviteit het verband tussen media-invloed en seksueel gedrag modereert, wil zeggen dat kenmerken van de jongeren een belangrijke rol spelen. Daarnaast ondergaan adolescenten de invloed vanuit media niet passief, ze kunnen namelijk zelf beslissen of ze al dan niet seksueel getinte informatie opzoeken op het web of niet. Persoonskenmerken, maar ook leeftijd, geslacht, leeftijdgenoten of culturele achtergrond van de jongere moeten in rekening gebracht worden wanneer men de ontwikkeling bestudeert. Deze factoren afkomstig van adolescenten kunnen immers in interactie treden met het verband tussen media-invloed zoals het internet en seksuele

ontwikkeling. Jongeren gebruiken dit medium misschien om te verkennen, om bij te leren, om fantasieën te voeden, uit eigen motieven dus, maar dit internetgebruik versnelt hun seksuele ontwikkeling niet.

Sterktes en Zwaktes van het Onderzoek

Dit onderzoek heeft verschillende sterke kanten. Een belangrijke sterkte is dat dit een vernieuwend onderzoek is voor Vlaanderen. Nooit eerder werden internetgebruik en seksuele ontwikkeling samen onderzocht. Ook het brede spectrum van de seksuele ontwikkeling kon dankzij dit onderzoek geanalyseerd worden. Veel onderzoek over seksualiteit van jongeren focust enkel op geslachtsgemeenschap en de timing daarvan. Daarnaast werden voldoende jongeren uit zowel Oost-Vlaanderen, West-Vlaanderen als Antwerpen bevraagd zodat de steekproef vrij representatief is voor de doelgroep van Vlaamse jongeren. Ook beide geslachten waren bijna perfect gelijk verdeeld. Verder kunnen de gegevens van dit onderzoek gekoppeld worden aan het grootschalige Project Stars van de universiteit van Utrecht, gezien de gelijkaardige vraagstelling. Een vergelijkend onderzoek tussen Nederlandse en Vlaamse jongeren kan interessant zijn, maar valt wel buiten het bestek van deze masterproef. Het internetgebruik van jongeren uit Nederland kan immers op een andere wijze een invloed uitoefenen.

Daarnaast is dit onderzoek maatschappelijk relevant. Om te voorkomen dat jongeren een verkeerd beeld van seks krijgen door seksueel getinte informatie van het internet zomaar te aanvaarden, kunnen preventie maatregelen opgestart worden. Jongeren kritisch leren omgaan met alle informatie die op internet te vinden is, is een prioriteit. Impulsieve jongeren die vaak online chatten over seks, zijn gevoelig om vroeger aan seks te beginnen. Er bestaan reeds educatieve campagnes die verstandiger omgaan met het internet promoten, zoals de website www.mediawijs.be. Hoewel de resultaten uit dit onderzoek niet wijzen op ernstige neveneffecten van realiteitsperceptie, voorkomen blijft beter dan genezen. Een extra preventie campagne voor jongeren uit lagere opleidingsniveaus zou ook nuttig zijn, want deze adolescenten rapporteren meer seksuele ervaring op jonge leeftijd en dit kan gepaard gaan met risico's.

Deze masterproef heeft echter ook een aantal minpunten. Door de beperkte tijd was enkel een correlatieel onderzoek mogelijk. Om te weten in welke richting de

factoren impulsiviteit en peer pressure precies een invloed uitoefenen op de seksuele ontwikkeling is een longitudinaal onderzoek noodzakelijk. Hieruit kan dan duidelijk worden of impulsieve jongeren van 12 jaar een bepaald aantal jaar later werkelijk vroeger gestart zijn met hun seksuele ontwikkeling. De dataverzameling voor het onderzoek van deze masterproef is de start van een longitudinale studie waarvan op dit moment de tweede meting bezig is.

De gebruikte vragenlijst bevat mogelijk ook enkele beperkingen. Deze was helaas niet voor iedereen even goed begrijpbaar, bijvoorbeeld door sommige items met dubbele negatie. Daarnaast waren sommige jongeren op het moment van de afname mogelijk weinig gemotiveerd om de vragenlijst eerlijk in te vullen. Ook sociale wenselijkheid kan binnensluipen in de antwoorden, door het bewuste gebruik van zelfrapportage en omdat intieme vragen over seksualiteit voor sommige jongeren beangstigend kunnen zijn. Jongeren kunnen de indruk krijgen dat geen ervaring met seks abnormaal is en ze zullen misschien uit schaamte toch ervaring rapporteren.

Tenslotte is het belangrijk er van bewust te zijn dat de resultaten uit deze masterproef gelden op groepsniveau, maar niet voor alle individuele jongeren.

Toekomstig Onderzoek

Zoals hierboven reeds vermeld staat, maakt deze masterproef deel uit van een longitudinaal onderzoek waarbij follow-up zal worden uitgevoerd met dezelfde deelnemers. Door een bevraging uit te voeren op meerdere tijdstippen zal de link tussen media-invloed en seksuele ontwikkeling duidelijker worden. Wanneer men immers weet welk gedrag of kenmerken bij jongeren eerst aanwezig zijn, kan men de richting van het verband bepalen. De soms tegenstrijdige resultaten rond de rol van impulsiviteit als moderator van de effecten van internet op seksueel gedrag kunnen in toekomstig onderzoek uitgeklaard worden. Ook kan het dat sommige van de nu gevonden verbanden kan mogelijk bidirectioneel zijn, maar met het huidige cross-sectioneel onderzoek valt dit niet te bepalen.

De bevraging van seksuele ervaring gebeurde bij individuele jongeren, hoewel het misschien beter zou zijn om koppels te bevragen. Zo krijgt men een beter zicht op de seksuele ontwikkeling binnen een romantische relatie.

In huidig onderzoek werd enkel gecontroleerd voor leeftijd, geslacht en romantische relatie, terwijl andere niet gemeten factoren ook een invloed zouden kunnen hebben op het verband tussen media-invloed en seksueel gedrag. Of jongeren opgroeien in een landelijke omgeving, of eerder in een stadscentrum, kan bepalen hoe vaak ze blootgesteld worden aan seksualiteit in de media, bijvoorbeeld via reclamepanelen.

Andere mediabronnen zoals tv of radio kunnen ook aan de oorzaak liggen van het verband tussen internetgebruik en gerapporteerde seksueel ervaring. Jongeren die vaak gebruik maken van het internet, kijken immers ook frequenter tv (Greenberg, Lewis & Dodd, 1999). Zoals hierboven reeds vermeld, moeten zoveel mogelijk factoren in rekening gebracht worden, de seksuele ontwikkeling van jongeren is immers een complex geheel van invloeden en interacties. In navolging van Steele's Media Practice Model is meer onderzoek nodig om de exacte invloed van het internet op jongeren te kunnen nagaan.

Conclusie

Algemeen heeft onze Vlaamse jeugd een gezonde seksuele ontwikkeling die een start neemt vanaf 12 jaar. Er is een duidelijke link tussen internetgebruik en gerapporteerd seksueel gedrag, voornamelijk initieel seksueel gedrag. Dit is niet verwonderlijk, jongeren komen immers dagelijks in contact met het internet. Goed nieuws is dat de leeftijd waarop de seksuele ontwikkeling start, niet beïnvloed wordt door de internetvariabelen van de jongeren. Realiteitsperceptie vertoont niet zo'n belangrijke rol als oorspronkelijk gedacht, terwijl impulsiviteit en peer pressure wel een belangrijke factor zijn op het verband tussen media-invloed en seksuele ontwikkeling. De invloed van leeftijdgenoten kan zelfs een protectieve factor zijn. Er is nood aan meer onderzoek die de gevonden verbanden op langere termijn kan analyseren, maar de eerste stap naar onderzoek rond het verband tussen internetgebruik en seksueel gedrag bij Vlaamse jongeren is alvast een feit.

Referenties

- Aiken, L. S., & West, S. G. (1991). *Multiple regression: Testing and interpreting interactions*. Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Allen, C. (2003). Peer pressure and teen sex. *Psychology today*. Opgehaald op 5 mei 2012 van <http://www.psychologytoday.com/articles/200305/peer-pressure-and-teen-sex>.
- Baams, L., van de Bongardt, D. & Doornwaard, S. (2011). *Vragenlijst Project Stars*, opgehaald op 13 februari 2012 van <http://www.projectstars.nl>
- Beyers, W. (2010). *Samenvatting van de gegevens uit het onderzoek over seksueel gedrag 2007-09*. Niet uitgegeven onderzoeksrapport, Universiteit Gent, België.
- Bleakley, A., Hennessy, M., & Fishbein, M. (2011). A model of adolescents' seeking of sexual content in their media choices. *Journal of Sex Research*, 48, 309-315. doi: 10.1080/00224499.2010.497985
- Braun-Courville, D. K., & Rojas, M. (2009). Exposure to sexually explicit web sites and adolescent sexual attitudes and behaviors. *Journal of Adolescent Health*, 45, 156-162. doi: 10.1016/j.jadohealth.2008.12.004
- Brown, B. B., Clasen, D. R., & Eicher, S. A. (1986). Perceptions of peer pressure, peer conformity dispositions, and self-reported behavior among adolescents. *Developmental Psychology*, 22, 521-530. doi: 10.1037/0012-1649.22.4.521
- Brown, J., L'Engle, K. L., Pardun, C. J., Gue, G., Kenneavy, K., & Jackson, C. (2006). Sexy media matter: Exposure to sexual content in music, movies, television, and magazines predicts Black and White adolescents' sexual behaviour. *Pediatrics*, 117, 1018-1027. doi: 10.1542/peds.2005-1406
- Chandra, A., Martino, S.C., Collins, R.L., Elliott, M.N., Berry, S.H., Kanouse, D.E. & Miu, A. (2008). Does watching sex on television predict teen pregnancy? Findings from a national longitudinal survey of youth. *Pediatrics*, 122, 1047-1054. doi: 10.1542/peds.2007-3066
- Cohen, J., & Cohen, P. (1983). *Applied multiple regression/correlation analysis for the behavioral sciences* (2nd ed). Hillsdale, NJ: Erlbaum.

- Collins, R. L., Elliott, M. N., Berry, S. H., Kanouse, D. E., Kunkel, D., Hunter, S. B., & Miu, A. (2004). Watching sex on television predicts adolescents initiation of sexual behavior. *Pediatrics, 114*, 280-289. doi: 10.1542/peds.2003-1065-L
- Collins, R., Elliott, M., Berry, S., Kanouse, D., & Hunter, S. (2003). Entertainment television as a healthy sex educator: The impact of condom-efficacy information in an episode of *Friends*. *Pediatrics, 112*, 1115–1121. doi: 10.1542/peds.112.5.1115
- Davis, S. M., & Harris, M. B. (1982). Sexual knowledge, sexual interests, and sources of sexual information of rural and urban adolescents from three cultures. *Adolescence, 17*, 471–492.
- De Clerck, M., Vandenbosch, I., Ogenhaffen, M., & Eggermont, S. (2008). *Een onderzoek naar de informatiebehoeften van kinderen, tieners en jongeren*. Een onderzoek uitgevoerd in opdracht van het Vlaams Informatiepunt Jeugd. Katholieke Universiteit Leuven.
- de Graaf, H., Kruijer, H., van Acker, J., & Meijer, S. (2012). *Seks onder je 25e 2: Seksuele gezondheid van jongeren in Nederland anno 2012*. Delft: Eburon.
- de Graaf, H., Meijer, S., Poelman, J., & Vanwesenbeeck, I. (2005). *Seks onder je 25e. Seksuele gezondheid van jongeren in Nederland anno 2005*. Delft: Eburon.
- de Graaf, H., & Vanwesenbeeck, I. (2006). *Seks is een game. Gewenst en ongewenst seksueel gedrag van jongeren op internet*. Utrecht: Rutgers Nisso Groep.
- de Jongh, C. (2011). *Resultaten date en seks onderzoek*. Opgehaald op 4 april 2012 van <http://www.anticonceptie-online.nl/dateenseksonderzoek/persbericht.pdf>.
- De Moor, S., Dock, M., Gallez, S., Lenaerts, S., Schöller, C., & Vleugels, C. (2008). *Programma samenleving en toekomst eindverslag: Deel synthese van het onderzoek*. Brussel: Federaal Wetenschapsbeleid.
- de Wit, J., Slot, W., & van Aken, M. (2007). *Psychologie van de adolescentie: Basisboek*. Baarn: HBUitgevers.
- Donohew, L., Zimmerman, R., Cupp, P. S., Novak, S., Colon, S., & Abell, R. (2000). Sensation seeking, impulsive decision-making, and risky sex implications for risktaking and design of interventions. *Personality and Individual Differences, 28*, 1079-1091. http://www.uky.edu/Centers/HIV/Rick_Articles/Donohew_et_al.2000.pdf

- Doornenbal, F., Schouten, B., De Graaf, H., & Meijer, S. (2009). Seksuele mediaconsumptie van Nederlandse, Turkse en Marokkaanse jongeren: een voorspellend model op basis van seksuele karakteristieken, *Tijdschrift voor Seksuologie*, 33, 134-140. <http://www.tijdschriftvoorseksuologie.nl/archief/tvs/2009-02/tvs%20editie%2033-2%20doornenbal%20et%20al.pdf>
- Eaton, D. K., Kann, L., Kinchen, S., Shanklin, S., Ross, J., Hawkins, J., Harris, W. A., Lowry, R., McManus, T., Chyen, D., Lim, C., Whittle, L., Brener, N. D., & Wechsler, H. (2010). Youth Risk Behavior Surveillance. *Morbidity and Mortality Weekly Report*, 59.
- Gerbner, G., Gross, L., Morgan, M., Signorielli, N., & Shanahan, J. (2002). Growing up with television: Cultivation processes. In J. Bryant & D. Zillmann (Eds.), *Media effects: Advances in theory and research* (pp. 17-41). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum. <http://www.asc.upenn.edu/gerbner/Asset.aspx?assetID=1617>
- Goodson, P., McCormick, D., & Evans, A. (2000). Sex and the Internet: A survey instrument to assess college students' behavior and attitudes. *CyberPsychology & Behavior*, 3, 129-149. doi: 10.1089/109493100315987
- Greenberg, J. L., Lewis, S. E. & Dodd, D. K. (1999). Overlapping addictions and self-esteem among college men and women. *Addictive Behaviors*, 24, 565-571. doi: 10.1016/S0306-4603(98)00080-X
- Hawk, S. T., Vanwesenbeeck, I., De Graaf, H. & Bakker, F. (2006). Adolescents' contact with sexuality in mainstream media. A selection-based perspective. *The Journal of Sex Research*, 43, 352-363. doi: 10.1080/00224490609552334
- Hollander, E., & Evers, M. (2001). New developments in impulsivity. *Lancet*, 358, 949-951. doi: 10.1016/S0140-6736(01)06114-1
- Hoyle, R. H. (2000). Personality processes and problem behaviour. *Journal of Personality*, 68, 953-966. doi: 10.1111/1467-6494.00122
- Hublet A., Vereecken C., & Maes L. (2011). *Studie Jongeren en Gezondheid 2010*. Vakgroep Maatschappelijke Gezondheidskunde, Universiteit Gent.
- Jaccard, J. J., & Turrisi, R. (2003). Interaction effects in multiple regression. *Quantitative Applications in the Social Sciences*, 72. Newbury Park, CA: Sage Publications.

- Janssen, J. (2010). Nederlandse jeugd doet 'het' best goed. *De Telegraaf*. Opgehaald op 31 maart 2012 van http://www.telegraaf.nl/vrouw/psyche_relatie/7895313/_Nederlandse_jeugd_doet__het__best_goed__.html.
- Kann, L., Kinchen, S. A., Williams, B. I., Ross, J. G., Lowry, R., Grunbaum, J. A., & Kolbe, L. J. (2000). Youth Risk Behavior Surveillance - United States, 1999. *Journal of School Health, 70*, 271-285. doi: 10.1111/j.1746-1561.2000.tb07252.x
- Katz, E., Blumler, J. G., & Gurevitch, M. (1974). Uses and gratifications research. *The Public Opinion Quarterly, 37*, 509-523. doi: http://www.monitooring.ee/andres/Katz_Uses_and_gratifications_research.pdf
- Keysers, K. (2011). Generatie Porno: Hoe het internet het seksleven van pubers verandert. *Humo*. Opgehaald op 28 april 2012 van <http://www.humo.be/humo-archief/30784/generatie-porno-hoe-het-internet-het-seksleven-van-pubers-verandert>
- Klaï, T. (2005). *Intergenerationeel onderzoek naar de communicatie over seksualiteit: een studie bij ouders en jongeren van 15 tot 21 jaar*. Doctoraatsverhandeling Vrije Universiteit Brussel.
- Kunkel, D., Eyal, K., Biely, E., Cope-Farrar, K., Donnerstein, E., & Fandrich, R. (2003). *Sex on TV 3: A biennial report to the Kaiser Family Foundation*. Menlo Park, CA: Kaiser Family Foundation. doi: <http://kaiserfamilyfoundation.files.wordpress.com/2013/01/sex-on-tv-3.pdf>
- Kuyper, L., de Wit, J., Adam, P., Woertman, L., & van Berlo, W. (2011). *Het vervolg op „Laat je nu horen“!* Utrecht: Universiteit Utrecht/Rutgers WPF.
- Meer en meer jongeren hebben onveilige seks (2011, 26 september)*. *Het Nieuwsblad*. Opgehaald op 5 april 2012 van http://www.nieuwsblad.be/article/detail.aspx?articleid=DMF20110926_052.
- Maes, L., & Vereecken, C. (2006). *Studie jongeren en gezondheid: resultaten voor 2006*. Opgehaald op 11 april 2011 van www.jongeren-en-gezondheid.ugent.be
- McCoul, M. D., & Haslam, N. (2001). Predicting high risk sexual behaviour in heterosexual and homosexual men: the roles of impulsivity and sensation seeking. *Personality and Individual Differences, 31*, 1303-1310. doi: 10.1016/S0191-8869(00)00222-1

- Nikken, P. (2006). *Seks in de media en kinderen*. Utrecht: Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn. Opgehaald op 4 april 2012 van www.nji.nl.
- Nikken, P. (2007). *Jongeren, media en seksualiteit. Hoe media-interesses en –gebruik samenhangen met fantasieën, opvattingen en gedrag*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut. Opgehaald op 4 april 2012 van www.nji.nl.
- Nikken, P., & de Graaf, H. (2011) *Seks in de media: wat doen jongeren ermee? Een onderzoek met twee metingen*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut. Opgehaald op 4 april 2012 van www.nji.nl
- Noar, S. M., Zimmerman, R. S., Palmgreen, P., Lustria, M., & Horosewski, M. (2006). Integrating personality and psychosocial theoretical approaches to understanding safer sexual behavior: Implications for message design. *Health Communication, 19*, 165-174. doi: 10.1207/s15327027hc1902_8
- Patton, J. H., Stanford, M. S., & Barratt, E. S. (1995). Factor structure of the Barratt Impulsiveness Scale. *Journal of Clinical Psychology, 51*, 768-774. doi: 10.1002/1097-4679(199511)51:6<768::AID-JCLP2270510607>3.0.CO;2-1
- Peter, J., & Valkenburg, P., M. (2008). Adolescents' exposure to sexually explicit internet material and sexual preoccupation: A three-wave panel study. *Media Psychology, 11*, 207-234. doi : http://www.ccam-ascor.nl/images/stories/publications/Journal_PDF_ENG/2008_pe_va_sexual_preoccupation.pdf
- Project Stars (2012). *Project Stars universiteit Utrecht*. Opgehaald op 4 april 2012 van www.projectstars.nl/
- Poot, J. (2007). *Veilig online. Tips voor veilig ICT-gebruik op school*. Brussel: Vlaamse Overheid. doi: <http://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/veilig-online-tips-voor-veilig-ict-gebruik-op-school>
- Rosenthal, D. A., & Smith, A. M. A. (1997). Adolescent sexual timetables. *Journal of Youth and Adolescence, 26*, 619-636. doi: <http://link.springer.com/content/pdf/10.1023%2FA%3A1024538123804.pdf>
- Rutgers Nisso Groep (2005). *Factsheet „Seks onder je 25e“*. Opgehaald op 5 april 2012 van <http://www.rutgersnissogroep.nl/>
- Santor, D.A., Messervey, D., & Kusumakar, V. (2000). Measuring peer pressure, popularity, and conformity in adolescent boys and girls: Predicting school

- performance, sexual attitudes, and substance abuse. *Journal of Youth and Adolescence*, 29, 163-182. doi: 10.1023/A:1005152515264
- Sensoa (2005). *Feiten & cijfers jongeren en seksualiteit*. Opgehaald op 12 mei 2012 van http://www.sensoa.be/pdf/feiten_en_cijfers/jongeren_en_seksualiteit_2005.pdf.
- Sensoa (2011). *Seksualiteit.be: Seksueel gezond met Sensoa*. Opgehaald op 5 april 2012 van <http://www.seksualiteit.be>.
- Steele, J., R. (1999). Teenage sexuality and media practice: Factoring in the influences of family, friends, and school. *The Journal of Sex Research*, 36, 331-341. doi: 10.1080/00224499909552005
- Steinberg, L., & Monahan, K. C. (2011). Adolescents' exposure to sexy media does not hasten the initiation of sexual intercourse. *Developmental Psychology*, 47, 562-575. doi: 10.1037/a0020613
- Subrahmanyam, K., Greenfield, P. M., & Tynes, B. (2004). Constructing sexuality and identity in an online teen chat room. *Applied Developmental Psychology*, 25, 651-666. doi: 10.1016/j.appdev.2004.09.007
- Swanbrow, D., (2007). *Peer Pressure among young teens usually for better, not worse*. University of Michigan. Opgehaald op 17 april 2013 van <http://ns.umich.edu/new/releases/1219-peer-pressure-among-young-teens-usually-for-better-not-worse>
- Van Rooij, T., & Van den Eijnden, R. (2007). *Monitor Internet en Jongeren 2006 en 2007: Ontwikkelingen in internetgebruik en de rol van opvoeding*. Rotterdam: IVO.
- Van Rossem, R., Berten, H., & Van Tuyckom, C. (2010). AIDS knowledge and sexual activity among Flemish secondary school students: A multilevel analysis of the effects of type of education. *BMC Public Health* 2010, 10. doi:10.1186/1471-2458-10-30
- Vitaro, F., Arseneault, L., & Tremblay, R. E. (1997). Dispositional predictors of problem gambling in male adolescents. *American Journal of Psychiatry*, 154, 1769-1770. doi: <http://ajp.psychiatryonline.org/article.aspx?articleID=172643>
- Walrave, M., Lenaerts, S., & De Moor, S. (2008). *Cyberteens @ risk? Tieners verknocht aan internet, maar ook waakzaam voor risico's?* Samenvatting survey. Antwerpen: Universiteit Antwerpen.

- Ward, L. M. (2002). Does television exposure affect emerging adults' attitudes and assumptions about sexual relationships? Correlational and experimental confirmation. *Journal of Youth and Adolescence, 31*, 1-15. doi: 10.1023/A:1014068031532
- Ward, L. M., Day, K. M., & Epstein, M. (2006). Uncommonly good: Exploring how mass media may be a positive influence on young women's sexual health and development. *New Directions for Child and Adolescent Development, 112*, 57-70. doi: 10.1002/cd.162
- Werner-Wilson, R. J., Fitzharris, J. L., & Morrissey K. M. (2004). Adolescent and parent perceptions of media influence on adolescent sexuality. *Adolescence, 39*, 303-313. doi: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/15563040>
- Wolak, J., Mitchell, K., & Finkelhor, D. (2007). Unwanted and wanted exposure to online pornography in a national sample of youth Internet users. *Pediatrics, 119*, 247-57. doi: 10.1542/peds.2007-1197
- Wyatt, G. E., & Riederle, M. H. (1994). Reconceptualizing issues that affect women's sexual decision-making and sexual functioning. *Psychology of Women Quarterly, 18*, 611-625. doi: 10.1111/j.1471-6402.1994.tb01050.x

Bijlage

Bijlage 1. Vragenlijst Rollebollen en Flikflooiën

FLIKFLOOIEN EN ROLLEBOLLEN!

Hallo,

Wij zijn Karlien Lapierre, Jolien Van Briel en Livinia de la Rivière, studenten psychologie aan de Universiteit Gent. Voor ons scriptie doen we een onderzoek naar de seksuele ontwikkeling van jongeren. Dit willen we nagaan bij jongeren van het 1ste tot en met het 6de middelbaar. Graag zouden we willen vragen om mee te werken aan ons onderzoek.

In deze bundel vind je eerst en vooral een aantal vragen terug die peilen naar een aantal achtergrondgegevens. Daarna vind je in deze bundel een aantal vragenlijsten. Deze vragenlijsten gaan steeds over een bepaald onderwerp en het is van belang de instructies bovenaan de bladzijde telkens goed te lezen. Er worden in elke vragenlijst een aantal stellingen gegeven en het is aan jou om aan te duiden in welke mate je akkoord gaat met de stellingen. Daarvoor zal je een cijfer moeten omcirkelen. Een voorbeeld: 'In het weekend slaap ik graag uit.' Jij duidt dan met een cijfer tussen 1 en 5 aan in welke mate je met deze stelling akkoord gaat (omcirkelen).

- 1 = helemaal niet akkoord
- 2 = niet akkoord
- 3 = soms akkoord, soms niet akkoord
- 4 = akkoord
- 5 = helemaal akkoord

Slaap je bijvoorbeeld heel graag uit in het weekend, omcirkel dan 5. Slaap je helemaal niet graag uit in het weekend, omcirkel dan 1. In de andere gevallen kies je iets tussen 1 en 5. Mocht je per ongeluk een fout antwoord hebben gegeven, zet er dan een duidelijk kruis door en omcirkel een ander antwoord.

Belangrijk is dat je **alle vragen beantwoordt** in de volgorde zoals aangegeven. De vragen moeten niet altijd op dezelfde manier beantwoord worden. Lees dus goed de instructies! Sommige vragen gaan over je ouders. Dan worden je ouders bedoeld waarbij je momenteel woont.

Vul de vragen eerlijk in. Enkel dan zijn je antwoorden bruikbaar. Ze worden volledig anoniem verwerkt: de antwoorden die je geeft worden enkel gebruikt voor het onderzoek, en worden dus niet doorgegeven aan anderen. Je leraren, de school, je ouders en de andere leerlingen komen dus niets te weten over jouw antwoorden op de vragen.

Om je antwoorden anoniem te verwerken, is het belangrijk dat je een correcte code hebt. Noteer dus je code (die ook op de brief staat) hieronder, en controleer of ze klopt: dus de laatste letter van je voornaam, de laatste letter van je achternaam, en daarachter je geboortedatum. Bijvoorbeeld: Pieter De Smet, geboren op 12/03/1991 wordt RT12031991.

CODE:

Succes!

ACHTERGRONDGEGEVENS

Vul volgende gegevens aan:

DATUM VAN VANDAAG: Dag Maand Jaar

GEBOORTEDATUM: Dag Maand Jaar

SCHOOL:

KLAS:

RICHTING: ASO/ TSO/ BSO (schrapp wat niet past)

GESLACHT: meisje / jongen (schrapp wat niet past)

Omcirkel het cijfer bij het antwoord dat voor jou geldt of het beste bij jou past (of vul aan):

1. Gezinsstructuur:	1 Mijn ouders wonen samen
2 Mijn ouders zijn gescheiden
3 Eén van mijn ouders is overleden
4 Andere, namelijk
2. Mijn moeder is:	1 mijn echte moeder
2 mijn stiefmoeder
3 mijn pleegmoeder
4 andere, namelijk.....
3. Mijn vader is:	1 mijn echte vader
2 mijn stiefvader
3 mijn pleegvader
4 ander, namelijk.....

Omcirkel het juiste antwoord, of vul aan:

4. Ik heb momenteel een romantische relatie: **ja** / **nee**

indien ja: - Deze relatie duurt reeds maand(en).

indien nee: - Mijn laatste relatie is beëindigd maand(en) geleden.

- Ik heb nog nooit een romantische relatie gehad: **ja** / **nee**

5. Mijn seksuele voorkeur

Duid aan met een **kruisje** op de onderstaande lijn aan in welke mate je seksuele voorkeur uitgaat naar **je eigen** of het **andere** geslacht. Meer naar links betekent een sterkere voorkeur voor je eigen geslacht, meer naar rechts een sterkere voorkeur voor het andere geslacht.

Mijn eigen geslacht _____ Het andere geslacht

of... Ik weet het nog niet. (kruis aan als dit het geval is)

6. Etniciteit of afkomst: Zet 1 kruisje in elke kolom

	Welke nationaliteit heb jij?	Welk is de afkomst van je moeder?	Welk is de afkomst van je vader?
Belgisch			
Frans			
Nederlands			
Marokkaans			
Italiaans			
Turks			
Andere, nl.			

MIJN LICHAAM EN IK

De volgende vragen gaan over jouw lichamelijke ontwikkeling. Omcirkel het antwoord aan dat het meest voor jou van toepassing is.

Jongens:

	1	2	3	4
	nog niet begonnen/ nog niet gebeurd	net begonnen/ net gebeurd	volop bezig/ pas voorbij	is voltooid/ al even geleden
1. Mijn groeispuurt is	1	2	3	4
2. Mijn baardgroei is	1	2	3	4
3. Mijn stemverandering is	1	2	3	4
4. Mijn lichaamsbehandling is	1	2	3	4
5. Mijn eerste zaadlozing is	1	2	3	4

Meisjes:

	1	2	3	4
	nog niet begonnen/ nog niet gebeurd	net begonnen/ net gebeurd	volop bezig/ pas voorbij	is voltooid/ al even geleden
1. Mijn groeispuurt is	1	2	3	4
2. Mijn borstontwikkeling is	1	2	3	4
3. Mijn lichaamsverandering is (ontwikkeling van vrouwelijke vormen)	1	2	3	4
4. Mijn lichaamsbehandling is	1	2	3	4
5. Mijn eerste menstruatie	1	2	3	4

SEKSUEEL GEDRAG

De vragen die nu volgen, hebben betrekking op jouw seksuele gedrag.

In de kolom 'ERVARING' geef je aan of je al ervaring met dat gedrag (ja / neen).

In de kolom 'LEEFTIJD' vragen we je om de leeftijd te noteren waarop je eerste ervaring met dat seksuele gedrag was. Noteer tot op een half jaar nauwkeurig (vb. 15,5).

Omcirkel in de laatste kolom 'MET WIE' dit gedrag voor de eerste keer voorkwam. De cijfers in die kolom betekenen het volgende:

- 1 **Een toevallige persoon:** iemand die je toevallig ontmoet (bv. op een fuif) en waarmee je nadien waarschijnlijk geen contact meer zal hebben.
- 2 **Een vriend of vriendin:** iemand die je al een tijdje kent en waarmee je goed overeenkomt.
- 3 **Een lief:** iemand waarmee je al een tijd verking hebt, maar waarvan je niet zeker weet of het zal blijven duren.
- 4 **Je partner:** iemand waarmee je al een tijd verking hebt en waarmee je nog lang wil samen blijven.
- 5 **Iemand anders**

SEKSUEEL GEDRAG	Ervaring	Leeftijd Eerste Keer	Eerste keer Met Wie				
1. Kus op de mond	nee / ja	1	2	3	4	5
2. Seksuele opwindning (fantaseren)	nee / ja					
3. Masturberen (zelfbevrediging)	nee / ja					
4. Tongkussen	nee / ja	1	2	3	4	5
5. Voelen en strelen boven de kleren	nee / ja	1	2	3	4	5
6. Voelen en strelen onder de kleren	nee / ja	1	2	3	4	5
7. Betasten van elkaars geslachtsdelen	nee / ja	1	2	3	4	5
8. Iemand aftrekken of afgetrokken worden	nee / ja	1	2	3	4	5
9. Iemand vingeren of gevingerd worden	nee / ja	1	2	3	4	5
10. Geslachtsgemeenschap hebben (seks)	nee / ja	1	2	3	4	5
11. Iemand pijpen of gepijpt worden	nee / ja	1	2	3	4	5
12. Iemand beffen of gebeft worden	nee / ja	1	2	3	4	5
13. Anale seks	nee / ja	1	2	3	4	5

WAT BEN IK VAN PLAN?

x	0	1	2	3
Weet ik niet	Nee, zeker niet	Nee, ik denk het niet	Ja, ik denk het wel	Ja, zeker weten

1. Zou je volgend schooljaar seks willen hebben? x 0 1 2 3

IK EN SEKS

Bij de volgende vragen willen we graag weten hoe jij seks ervaart. Als je nog geen seksuele ervaring hebt (nee op alles op vorige pagina), vul je deze vragen niet in. Met 'seks' bedoelen we dus alles van intiem kussen tot geslachtsgemeenschap en meer.

0	1	2	3	4	5
Helemaal oneens	Mee oneens	Beetje mee oneens	Beetje mee eens	Mee eens	Helemaal mee eens

Als ik seks heb met iemand...

Sa1S	1. kan ik bepalen wat er gebeurt.	0	1	2	3	4	5
Sa2S	2. kan ik mijn mening geven over wat er gebeurt.	0	1	2	3	4	5
Sa3S	3. voel ik controle en druk van de ander.	0	1	2	3	4	5
Sa4S	4. kan ik aangeven wat ik graag doe of zou willen doen op seksueel gebied.	0	1	2	3	4	5
Sa5S	5. kan ik aangeven wat ik niet wil doen op seksueel gebied.	0	1	2	3	4	5

WAT VIND JIJ OVER SEKS?

Hieronder staan een aantal uitspraken over seks. Geef aan of je het eens of oneens bent met deze uitspraken. Probeer de vragen ook te beantwoorden als je nog geen seksuele ervaring hebt. Met 'seks' bedoelen we alles van intiem kussen tot geslachtsgemeenschap en meer.

0	1	2	3	4	5
Helemaal oneens	Mee oneens	Beetje mee oneens	Beetje mee eens	Mee eens	Helemaal mee eens

AttP1	1. Ik hoef geen relatie te hebben met iemand om seks te hebben met hem/haar.	0	1	2	3	4	5
AttC1S	2. Ik vind dat jongeren van mijn leeftijd nog geen seks moeten hebben.	0	1	2	3	4	5
AttP2	3. Ik wil graag seks hebben met veel verschillende mensen.	0	1	2	3	4	5
AttC2S	4. Je hebt best geen seks voor het huwelijk.	0	1	2	3	4	5
AttP3	5. One-night stands (seks voor 1 keer met iemand met wie je geen relatie hebt) zijn soms leuk.	0	1	2	3	4	5
AttC3S	6. Het is beter om geen seks te hebben als er geen liefde in het spel is.	0	1	2	3	4	5
AttP4	7. Het is OK om een seksuele relatie te hebben met meer dan één persoon tegelijkertijd.	0	1	2	3	4	5
AttC4S	8. Je moet geen dingen doen op seksueel vlak die jij zelf of de ander niet leuk vindt.	0	1	2	3	4	5
AttP5	9. Je kunt best genieten van seks met iemand die je niet heel leuk vindt.	0	1	2	3	4	5

WAAROM HEB IK SEKS?

Jongeren hebben seks om verschillende redenen. Welke redenen gelden voor jou? Probeer de vragen ook te beantwoorden als je nog geen seksuele ervaring hebt. Met 'seks' bedoelen we alles van intiem kussen tot geslachtsgemeenschap en meer.

	0 Helemaal oneens	1 Mee oneens	2 Beetje mee oneens	3 Beetje mee eens	4 Mee eens	5 Helemaal mee eens
--	-------------------------	-----------------	---------------------------	-------------------------	---------------	---------------------------

Ik heb seks of wil seks hebben...

MotA1S	1. Omdat ik het leuk vind.	0	1	2	3	4	5
MotI1S	2. Om me emotioneel dicht bij mijn lief/partner te voelen.	0	1	2	3	4	5
MotC1S	3. Omdat ik bang ben dat mijn lief/partner anders niet meer van me houdt.	0	1	2	3	4	5
MotA2S	4. Omdat ik me opgewonden voel.	0	1	2	3	4	5
MotI2S	5. Om zo mijn liefde voor mijn lief/partner te tonen.	0	1	2	3	4	5
MotC2S	6. Omdat anderen me zouden uitlachen als ik geen seks zou hebben.	0	1	2	3	4	5
MotA3S	7. Omdat ik het spannend vind.	0	1	2	3	4	5
MotI3	8. Omdat ik het belangrijk vind voor mijn relatie.	0	1	2	3	4	5
MotC3S	9. Omdat ik niet wil dat mijn lief/partner boos op me wordt.	0	1	2	3	4	5
MotA4	10. Omdat ik me dan sterk (machtig) voel in de relatie met mijn lief/partner.	0	1	2	3	4	5
MotI4	11. Omdat ik zo intens mijn gevoelens voor mijn lief/partner kan uitdrukken.	0	1	2	3	4	5
MotC4	12. Omdat ik zo mijn zelfvertrouwen kan opkrikken.	0	1	2	3	4	5
MotA5	13. Omdat seks een beetje plezier en avontuur aan mijn leven toevoegt.	0	1	2	3	4	5
MotI5	14. Omdat ik de toewijding aan mijn lief/partner belangrijk vind.	0	1	2	3	4	5
MotC5	15. Omdat het me helpt om mijn imago op te krikken.	0	1	2	3	4	5

MIJN OUDERS EN IK

De volgende uitspraken gaan over jouw ouders. Daarmee bedoelen we de ouders met wie je nu samenwoont. Geef aan of ze kloppen voor jou.

		0	1	2	3	4	5				
		Helemaal niet waar	Niet waar	Beetje niet waar	Beetje waar	Waar	Helemaal waar				
OpvW1S	1. Mijn ouders aanvaarden me zoals ik ben.					0	1	2	3	4	5
OpvS1S	2. Mijn ouders willen dat ik doe wat zij zeggen, ook als ik het niet met hen eens ben.					0	1	2	3	4	5
OpvP1S	3. Mijn ouders veranderen van onderwerp als ik iets te zeggen heb.					0	1	2	3	4	5
OpvA1	4. Mijn ouders laten me mijn eigen plannen maken voor de dingen die ik doe.					0	1	2	3	4	5
OpvK1	5. Mijn ouders weten precies waar ik ben na schooltijd.					0	1	2	3	4	5
OpvW2S	6. Mijn ouders respecteren mijn gevoelens.					0	1	2	3	4	5
OpvS2S	7. Voor de meeste dingen moet ik mijn ouders toestemming vragen.					0	1	2	3	4	5
OpvP2S	8. Mijn ouders gedragen zich vaak alsof zij weten wat ik denk of voel.					0	1	2	3	4	5
OpvA2	9. Mijn ouders laten mij kiezen wat wij doen, telkens dat mogelijk is.					0	1	2	3	4	5
OpvK2	10. Mijn ouders weten wat ik doe in mijn vrije tijd.					0	1	2	3	4	5
OpvW3S	11. Mijn ouders helpen mij om mezelf beter te begrijpen.					0	1	2	3	4	5
OpvS3S	12. Mijn ouders worden boos als ik zeg dat ik het niet met hen eens ben.					0	1	2	3	4	5
OpvP3S	13. Mijn ouders proberen altijd mijn gevoelens en gedachten te veranderen.					0	1	2	3	4	5
OpvA3	14. Mijn ouders laten toe dingen voor mezelf te beslissen.					0	1	2	3	4	5
OpvK3	15. Mijn ouders weten wie mijn vrienden zijn.					0	1	2	3	4	5
OpvW4S	16. Ik krijg te weinig aandacht van mijn ouders.					0	1	2	3	4	5
OpvS4S	17. Mijn ouders zijn niet erg streng.					0	1	2	3	4	5
OpvP4S	18. Mijn ouders geven mij de schuld van de problemen in ons gezin.					0	1	2	3	4	5
OpvA4	19. Mijn ouders hebben er vertrouwen in dat ik mijn eigen keuzes kan maken.					0	1	2	3	4	5
OpvK4	20. Mijn ouders weten waar ik mijn zakgeld aan besteed.					0	1	2	3	4	5
OpvW5S	21. Ik vertel mijn ouders over mijn problemen en zorgen.					0	1	2	3	4	5
OpvS5	22. Mijn ouders maken zich zorgen dat ik dingen doe die hen niet bevallen.					0	1	2	3	4	5
OpvP5S	23. Mijn ouders halen mijn oude fouten erbij, als ze kritiek op mij hebben.					0	1	2	3	4	5
OpvA5	24. Mijn ouders laten toe dat ik mijn eigen vrienden kies.					0	1	2	3	4	5
OpvK5	25. Mijn ouders weten precies hoeveel ik werk voor school.					0	1	2	3	4	5

PRATEN MET JE OUDERS

Hoe vaak praat jij met jouw ouders over de volgende onderwerpen?

	0 Nooit	1 Zelden	2 Soms	3 Regelmatig	4 Vaak	5 Heel vaak
--	------------	-------------	-----------	-----------------	-----------	----------------

Com1S	1. Verliefdheid en verkering hebben	0	1	2	3	4	5
Com4S	2. Wanneer jij voor de eerste keer seks hebt	0	1	2	3	4	5
Com5S	3. Je seksuele gevoelens en ervaringen	0	1	2	3	4	5
Com67S	4. Zwangerschap, voorbehoedsmiddelen en het gebruiken van condooms	0	1	2	3	4	5

Hoe vaak vertel jij jouw ouders over volgende dingen?

	0 Nooit	1 Zelden	2 Soms	3 Regelmatig	4 Vaak	5 Heel vaak
--	------------	-------------	-----------	-----------------	-----------	----------------

Dis1S	1. Wie jouw vrienden of vriendinnen zijn	0	1	2	3	4	5
Dis3S	2. Waar je bent na schooltijd	0	1	2	3	4	5
Dis5S	3. Wat je doet in je vrije tijd	0	1	2	3	4	5
Dis2S	4. Waar je jouw geld aan uitgeeft	0	1	2	3	4	5
Dis6S	5. Wat voor cijfers je op school haalt	0	1	2	3	4	5

ATTITUDES VAN JE OUDERS

	0 Zeker niet	1 Waarschijnlijk niet	2 Waarschijnlijk wel	3 Zeker wel
--	-----------------	--------------------------	-------------------------	----------------

Mijn ouders vinden dat ...

Ato1S	1. jongens en meisjes van mijn leeftijd nog geen seks moeten hebben.	0	1	2	3
Ato2S	2. je op jouw leeftijd nog geen voorbehoedsmiddelen moet gebruiken.	0	1	2	3
Ato5S	3. seks voor het huwelijk niet mag.	0	1	2	3
Ato6S	4. je geen seks mag hebben als er geen liefde in het spel is.	0	1	2	3
Ato78S	5. je geen dingen moet doen op seksueel gebied die jij zelf of de ander niet wil.	0	1	2	3

WIE BESLIST ER?

Wie beslist er in jullie gezin over de verschillende zaken die hieronder staan? Beantwoord elke topic (ook als het gaat om iets wat je nooit zou doen) door één cijfer te omcirkelen dat het beste bij jou past. Hogere scores betekenen dat jij over een topic meer of vaker alleen beslist.

	1	2	3	4	5
	Mijn ouders <u>alleen</u>	Mijn ouders, na <u>overleg</u> met mij	Mijn ouders en ik <u>samen</u>	Ik, na <u>overleg</u> met mijn ouders	Ik <u>alleen</u>

Wie beslist er...

Da1S	1. hoe laat je thuiskomt na school?	1	2	3	4	5
Da2S	2. over de kleren die jij koopt of draagt?	1	2	3	4	5
Da3S	3. hoeveel televisie jij kijkt?	1	2	3	4	5
Da4S	4. over hoe jij je zakgeld besteedt?	1	2	3	4	5
Da5S	5. of je aan je ouders vertelt waar je naar toe gaat?	1	2	3	4	5
Da6S	6. of je ergens heen gaat met vriend(inn)en, zonder volwassenen.	1	2	3	4	5
Da7S	7. of je alleen naar de dokter kan gaan?	1	2	3	4	5
Da8S	8. over hoe laat jij naar bed gaat?	1	2	3	4	5
Da9S	9. met wie jij een vaste relatie of verkering hebt?	1	2	3	4	5
Da10S	10. of jij en je vriend(in) bij elkaar blijven slapen?	1	2	3	4	5

MIJN OUDERS EN IK

Lees zorgvuldig elk van de uitspraken die nu volgen. Dan beslis je of de uitspraak voor jou waar is of niet. Omcirkel steeds het cijfer dat het beste bij jou past, volgens volgende legende.

	1	2	3	4	5
	Helemaal niet waar	Eerder niet waar	Soms wel en soms niet waar	Eerder wel waar	Helemaal waar

Eas1	1. Mijn ouders en ik zijn het over alles eens.	1	2	3	4	5
Eas2	2. Als ik met een probleem zit, ga ik eerst hulp vragen aan mijn ouders, voordat ik het zelf probeer op te lossen.	1	2	3	4	5
Eas3	3. Zelfs als mijn ouders en ik het oneens zijn, hebben zij het toch steeds bij het rechte eind.	1	2	3	4	5
Eas4	4. Het is beter voor jonge mensen om hun beste vriend(in) om raad te vragen dan hun ouders.	1	2	3	4	5
Eas5	5. Als ik iets fout gedaan heb, reken ik op mijn ouders om alles weer in orde te brengen.	1	2	3	4	5
Eas6	6. Bepaalde dingen weten mijn ouders niet van mij.	1	2	3	4	5
Eas7	7. Mijn ouders weten alles over mij wat er maar te weten valt.	1	2	3	4	5

	1	2	3	4	5
	Helemaal niet waar	Eerder niet waar	Soms wel en soms niet waar	Eerder wel waar	Helemaal waar

Eas8	8. Ik probeer dezelfde opvattingen te hebben als mijn ouders.	1	2	3	4	5
Eas9	9. Als ik een probleem zou hebben met één van mijn vriend(inn)en, dan zou ik het eerst bespreken met mijn moeder of vader, voor ik zou beslissen wat ik eraan zou doen.	1	2	3	4	5
Eas10	10. Als ik later zelf vader of moeder ben, zal ik mijn kinderen op precies dezelfde manier behandelen als mijn ouders mij behandeld hebben.	1	2	3	4	5
Eas11	11. Als ik later zelf vader of moeder ben, zal ik sommige dingen anders doen dan mijn ouders.	1	2	3	4	5
Eas12	12. Mijn ouders maken bijna nooit fouten.	1	2	3	4	5

HOE ZIE IK MEZELF

De onderstaande beschrijvingen hebben betrekking op jezelf. Lees ze aandachtig en beslis of je al dan niet akkoord gaat met deze uitspraak.

	1	2	3	4	5
	Helemaal niet waar	Eerder niet waar	Soms wel en soms niet waar	Eerder wel waar	Helemaal waar

Sds1	1. Ik heb altijd het gevoel dat ik zelf kies welke dingen ik doe.	1	2	3	4	5
Sds2	2. Soms schrik ik van mijn emoties, alsof ze niet echt de mijne zijn.	1	2	3	4	5
Sds3	3. Ik heb het gevoel zelf te kiezen wat ik moet doen.	1	2	3	4	5
Sds4	4. Ik heb het gevoel dat ik zelden mezelf ben (of kan zijn).	1	2	3	4	5
Sds5	5. De dingen die ik doe, voer ik uit omdat ze me boeien.	1	2	3	4	5
Sds6	6. Wanneer ik iets heb afgewerkt, heb ik vaak het gevoel dat ik het niet echt was die het gedaan heeft.	1	2	3	4	5
Sds7	7. Ik voel me vrij om de dingen te doen die ik wil doen.	1	2	3	4	5
Sds8	8. Ik voel me als een vreemde in mijn lichaam.	1	2	3	4	5
Sds9	9. Ik voel me in het algemeen vrij om te doen wat ik zou willen doen.	1	2	3	4	5
Sds10	10. Als ik in de spiegel kijk, heb ik soms het gevoel dat ik een vreemde zie.	1	2	3	4	5

ALCOHOLGEBRUIK

Deze meting peilt naar je alcoholgebruik. Als in de vraag staat ‘een drankje’ bedoelen we daarmee 1 glas alcohol. Dat is een drankje met ongeveer tien gram pure alcohol, zoals bijvoorbeeld: een glas wijn, een biertje, een breezer, etc.

Omcirkel één cijfer bij het antwoord waarvan je denkt dat het meest van toepassing is op jou.

1. Hoe vaak drink jij een alcoholisch drankje?

- 0 nooit
- 1 enkele keren per jaar
- 2 één keer per maand of minder
- 3 één keer per week of minder
- 4 2 of 3 keer per week
- 5 meer dan 3 keer per week

2. Hoeveel glazen drink je dan?

- 1 1
- 2 2
- 3 3 of 4
- 4 5 of 6
- 5 7 of meer

Gebruik nu onderstaande schaal om de volgende vragen te beantwoorden.

1	2	3	4	5
Nooit	Minder dan 1 keer per maand	Maandelijks	Wekelijks	Dagelijks of bijna altijd

Alc1	1. Hoe vaak drink je bij een gelegenheid 6 of meer drankjes?	1	2	3	4	5
Alc2	2. Hoe vaak heb je in het afgelopen jaar gemerkt dat je niet meer kon stoppen met drinken?	1	2	3	4	5
Alc3	3. Hoe vaak ben je in het afgelopen jaar door drankgebruik niet in staat geweest om te doen wat je van plan was of wat er van je verwacht werd?	1	2	3	4	5
Alc4	4. Hoe vaak heb je in het afgelopen jaar last van schuldgevoelens gehad na drankgebruik?	1	2	3	4	5
Alc5	5. Hoe vaak kon je in het afgelopen jaar na drankgebruik jezelf niet meer herinneren wat er tevoren gebeurd was?	1	2	3	4	5

INTERNET

De volgende vragen gaan over het gebruik van internet. Dus over alles wat je op het internet kunt doen, zoals surfen naar websites, MSN-en, chatten, downloaden, gamen, etcetera.

Eerst een paar ja/nee vragen (omcirkel het juiste antwoord):

Int1	1. Heb jij een computer met internet op je eigen kamer?	Ja	Nee
Int2S	2. Heb jij een sociale netwerksite of profielsite (Facebook, Netlog, Hyves, Twitter, Myspace...)?	Ja	Nee

Indien Ja op de vorige vraag: Zet jij op je netwerk- of profielsite soms iets van de volgende dingen:

ISN1S	3. Of je verkering hebt of niet	Ja	Nee
ISN4S	4. Foto's of filmpjes waarop je er sexy uitziet	Ja	Nee
ISN5	5. Foto's of filmpjes waarop je iets seksueels (bijvoorbeeld zoenen, strelen) met iemand anders doet	Ja	Nee

Int2	6. Op <u>hoeveel dagen per week</u> gebruik internet voor jezelf (dus niet voor school)?	<1	1	2	3	4	5	6	7
Int3	7. Op een dag dat je internet voor jezelf gebruikt (dus niet voor school), <u>hoeveel uur</u> besteed je dan meestal actief aan internetten? Rond af op een uur.	<1	1	2	3	4	5	6	>6

Volgende vraag beantwoord je als volgt:

0	1	2	3	4	5
Nooit	Zelden	Soms	Meestal	Altijd	Ik heb geen internet thuis

Int4	8. Als jij thuis internet gebruikt, hoe vaak zijn daar andere gezinsleden bij aanwezig (in dezelfde kamer)?	0	1	2	3	4	5

En deze vragen als volgt:

0	1	2	3	4	5
Nooit	Minder dan 1x per jaar	Minder dan 1x per maand	1 tot 3 keer per maand	1 of 2 keer per week	3 keer per week of vaker

Hoe vaak gebruik jij het internet om...

Int5	9. informatie over seks op te zoeken?	0	1	2	3	4	5
Int6	10. advies te vragen over verliefdheid, verkering of seks?	0	1	2	3	4	5
Int7	11. ervaringen over verliefdheid, verkering of seks te delen met andere mensen?	0	1	2	3	4	5
Int8	12. een pornowebsite te bekijken?	0	1	2	3	4	5

Ben je het eens of niet met volgende uitspraken?

		0	1	2	3	4	5					
		Helemaal mee oneens	Oneens	Beetje oneens	Beetje eens	Eens	Helemaal mee eens					
Int9	1.	Ik vind het prettig dat ik op het internet kan zoeken naar informatie over seks zonder dat iemand weet wie ik ben.					0	1	2	3	4	5
Int10	2.	Op het internet kan ik vragen stellen over seks die ik niet aan mijn ouders of vrienden durf te stellen.					0	1	2	3	4	5
Int11	3.	Op het internet kan ik iets leren over seks zonder dat ik me verlegen hoef te voelen.					0	1	2	3	4	5
Rea1S	4.	Seks op internet is realistisch.					0	1	2	3	4	5
Rea2S	5.	Seks op het internet lijkt sterk op seks in het echte leven.					0	1	2	3	4	5
Rea3	6.	Internet geeft altijd betrouwbare informatie over seks en relaties.					0	1	2	3	4	5
Rea4S	7.	Ik kan veel leren door op internet naar seks of porno te kijken.					0	1	2	3	4	5

Hoe vaak heb jij het op het internet met jouw vrienden of vriendinnen over de volgende onderwerpen?

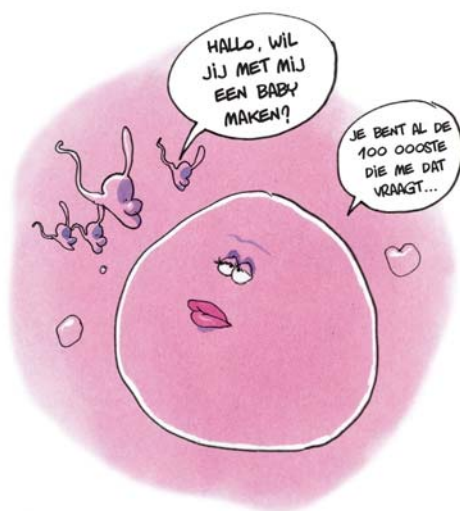
		0	1	2	3	4	5					
		Nooit	Zelden	Soms	Regelmatig	Vaak	Heel vaak					
CoF1	1.	Verliefdheid en relaties					0	1	2	3	4	5
CoF2	2.	Wat jij wel of niet wil doen op seksueel gebied					0	1	2	3	4	5
CoF3	3.	Met wie jij wel of niet seks wil hebben, en waarom					0	1	2	3	4	5
CoF4	4.	Hoe je seksuele dingen kan doen					0	1	2	3	4	5

En hoe vaak praat je hierover online met andere mensen, die je in het echte leven nooit ziet?

CoS1	1.	Verliefdheid en relaties					0	1	2	3	4	5
CoS2	2.	Wat jij wel of niet wil doen op seksueel gebied					0	1	2	3	4	5
CoS3	3.	Met wie jij wel of niet seks wil hebben, en waarom					0	1	2	3	4	5
CoS4	4.	Hoe je seksuele dingen kan doen					0	1	2	3	4	5

Hoe vaak vertellen jouw ouders je volgende dingen?

CRI1S	1.	Dat je nooit persoonlijke informatie moet geven aan vreemden het op internet					0	1	2	3	4	5
CRI3S	2.	Dat iemand met de webcam opnames van jou kan maken zonder dat je dit weet					0	1	2	3	4	5
CRI4S	3.	Dat je niet snel moet afspreken met mensen die je via het internet kent					0	1	2	3	4	5
CRI2	4.	Dat op het internet niet iedereen is wie hij of zij zegt dat 'ie' is					0	1	2	3	4	5
CRI5S	5.	Dat je mensen op het internet niet altijd kunt vertrouwen					0	1	2	3	4	5
CRI6	6.	Dat het internet soms een slecht voorbeeld geeft over seks					0	1	2	3	4	5

MIJN VRIENDEN

	0 Nooit	1 Zelden	2 Soms	3 Regelmatig	4 Vaak	5 Heel vaak				
Pp1S	1.	Mijn vrienden/vriendinnen kunnen me zowat tot alles overhalen.			0	1	2	3	4	5
Pp2S	2.	Ik geef gemakkelijk toe aan de groepsdruk van mijn vriend(inn)en.			0	1	2	3	4	5
Pp3S	3.	Als een groepje mensen me vraagt om iets te doen, vind ik het moeilijk om 'nee' te zeggen.			0	1	2	3	4	5
Pp5S	4.	Ik heb gevaarlijke of domme dingen gedaan omdat anderen me uitdaagden.			0	1	2	3	4	5
Pp6S	5.	Ik voel me onder druk gezet om dingen te doen die ik normaal niet zou doen.			0	1	2	3	4	5
Pp8S	6.	Ik voel me onder druk gezet om seks te hebben, omdat veel jongeren van mijn leeftijd al seks hebben.			0	1	2	3	4	5

DENKEN EN DOEN

Ben je het eens of niet met volgende uitspraken over jezelf?

	0 Helemaal mee oneens	1 Oneens	2 Beetje oneens	3 Beetje eens	4 Eens	5 Helemaal mee eens				
Imp1S	1.	Meestal doe en zeg ik dingen zonder er over na te denken.			0	1	2	3	4	5
Imp2S	2.	Ik kom regelmatig in de problemen doordat ik dingen doe zonder er over na te denken.			0	1	2	3	4	5
Imp4S	3.	Ik denk altijd goed na voordat ik iets doe.			0	1	2	3	4	5
Imp3S	4.	Ik ben een impulsief persoon.			0	1	2	3	4	5
Imp5S	5.	Ik denk meestal niet na voordat ik iets zeg.			0	1	2	3	4	5

MIJN PERSOONLIJKHEID

Duidt aan in welke mate volgende eigenschappen jou goed beschrijven.

	1 Helemaal niet	2 Niet	3 Meer niet dan wel	4 Deels niet, deels wel	5 Meer wel dan niet	6 Wel	7 Helemaal wel				
BFv1S	1.	Fantasierijk			1	2	3	4	5	6	7
BFs1S	2.	Prikkelbaar (snel geïrriteerd)			1	2	3	4	5	6	7
BFn1S	3.	Slordig			1	2	3	4	5	6	7
BFe1S	4.	Terughoudend (eerst afwachten voor je iets doet)			1	2	3	4	5	6	7
BFa1S	5.	Prettig			1	2	3	4	5	6	7
BFv2S	6.	Onderzoekend (nieuwsgierig)			1	2	3	4	5	6	7
BFs2S	7.	Zenuwachtig			1	2	3	4	5	6	7
BFn2S	8.	Zorgvuldig			1	2	3	4	5	6	7
BFe2S	9.	Stil			1	2	3	4	5	6	7
BFa2S	10.	Hulpvaardig			1	2	3	4	5	6	7
BFs3S	11.	Snel geraakt (snel kwaad)			1	2	3	4	5	6	7
BFn3S	12.	Ordelijk (netjes en opgeruimd)			1	2	3	4	5	6	7
BFe3S	13.	Gesloten (niet graag iets over jezelf delen met anderen)			1	2	3	4	5	6	7
BFv3S	14.	Veelzijdig (veel interesses en vaardigheden)			1	2	3	4	5	6	7
BFa3S	15.	Vriendelijk			1	2	3	4	5	6	7
BFs4S	16.	Ongerust			1	2	3	4	5	6	7
BFn4S	17.	Nauwkeurig			1	2	3	4	5	6	7
BFe4S	18.	Spraakzaam (veel praat)			1	2	3	4	5	6	7
BFv4S	19.	Vernieuwend (vaak nieuwe dingen bedenken)			1	2	3	4	5	6	7
BFa4S	20.	Behulpzaam			1	2	3	4	5	6	7
BFe5S	21.	Schuchter (verlegen)			1	2	3	4	5	6	7
BFa5S	22.	Aangenaam (prettig om mee om te gaan)			1	2	3	4	5	6	7
BFv5S	23.	Artistiek (kunstzinnig)			1	2	3	4	5	6	7
BFs5S	24.	Angstig			1	2	3	4	5	6	7
BFn5S	25.	Netjes			1	2	3	4	5	6	7
BFe6S	26.	Teruggetrokken (alleen)			1	2	3	4	5	6	7
BFn6S	27.	Systematisch (goed georganiseerd)			1	2	3	4	5	6	7
BFa6S	28.	Sympathiek (aardig en vriendelijk)			1	2	3	4	5	6	7
BFs6S	29.	Nerveus (bang, angstig)			1	2	3	4	5	6	7
BFv6S	30.	Creatief			1	2	3	4	5	6	7

DIT IS HET EINDE VAN DE VRAGENLIJST. CONTROLEER NOG EVEN OF JE GEEN ENKELE PAGINA HEBT OVERGESLAGEN.

BIJKOMENDE INFORMATIE OF OPMERKINGEN KAN JE HIER NOG KWIJT.

.....
.....
.....
.....
.....

Ik dank je nogmaals van harte voor je bereidwillige medewerking!